

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen - Achmea

Rapportage H1 2019

Beleggingen voor eigen rekening en risico

Signatory of:

Inhoudsopgave

	Beleggen met oog voor mens, maatschappij en omgeving	04
1.	Activiteiten en ontwikkelingen	06
2.	Achmea's maatschappelijk verantwoord beleggen beleid	08
3.	Uitsluitingsbeleid	12
4.	Engagement	19
5.	Samenwerking & Collectieve Initiatieven	25
6.	Stembeleid & Corporate Governance	29
7.	Duurzaam Vastgoed	35
8.	Impact investing en Impact meting	38
9.	Bijlagen	43

Beleggen met oog voor mens, maatschappij en omgeving

Achmea draagt bij aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving en dat doen we niet alleen als verzekeraar maar ook als grote institutionele belegger. Wij investeren de premies van klanten – uit onder meer verzekeringen of pensioenopbouw – en beheren zo als groep inmiddels meer dan 140 miljard euro¹. Als belegger nemen we zo (naar vermogen onder beheer) de derde positie van Nederland in. Indachtig onze een coöperatieve identiteit investeren wij deze premies uiteraard op een verantwoorde manier. Behalve als verzekeraar zijn we zo ook als grote belegger van maatschappelijke waarde.

Uiteraard richten wij ons op het behalen van een zo goed mogelijk beleggingsresultaat op de lange termijn. De manier waarop dit resultaat wordt bereikt is voor ons evenzeer belangrijk. Maatschappelijk Verantwoord Beleggen ‘met oog voor mens, maatschappij en omgeving’ past bij ons als coöperatieve verzekeraar. Het is wat wij zelf willen en het is ook wat onze klanten aangeven van ons te verwachten. Dat geldt zowel voor particuliere en zakelijke klanten met een verzekering, maar ook voor onze pensioenklanten, zoals deelnemers, werkgevers en pensioenfondsen. Met Achmea Pensioenservices en in samenwerking met het Centraal Beheer APF bieden we pensioenopbouw op een toekomstbestendige en moderne manier, inclusief vermogensbeheer en bancaire producten.

Op een transparante manier rapporteren over ons beleggingsbeleid is een vanzelfsprekendheid. We doen dit voortdurend in (bijna continue) dialoog met al onze belangrijke stakeholders. Voor u ligt onze halfjaarlijkse rapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen over de eerste zes maanden van 2019. Hierin rapporteren we over onze beleggingen ‘voor eigen rekening en risico’. Dit rapport is één van de manieren waarop we verantwoording afleggen en uitleggen welke stappen we zetten om de premies van onze klanten op een verantwoorde manier te investeren. Met trots licht ik in dit voorwoord enkele mijlpalen over de eerste zes maanden van 2019 toe.

Als verzekeraar zien we de schade bij onze klanten door extreem weer toenemen. Wij willen onze klanten dan ook beschermen tegen klimaatschade door het bieden van inzicht en oplossingen. Onder meer door verantwoord te beleggen, zijn we ook een deel van de oplossing.

¹ Zie voor de exacte scope van deze rapportage paragraaf 2.5.

Klimaatverandering en de hiermee samenhangende energietransitie is één van de grootste uitdagingen.

Via onze beleggingen leveren wij een bijdrage aan de overgang naar een klimaat-neutrale economie. Als belegger hebben we invloed op andere ondernemingen die gerelateerd zijn aan klimaatverandering. **Afgelopen voorjaar hebben we ons maatschappelijk verantwoord beleggen beleid verder aangescherpt en hebben we** verdere verbeteringen doorgevoerd. **Een belangrijke aanpassing in ons beleid is dat we niet langer beleggen in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden.** Deze bedrijven zijn op de uitsluitingslijst geplaatst. Hiermee gaven we **een signaal aan de grootste vervuilers** dat ze actie moeten ondernemen. In hoofdstuk 3.3 kunt u meer lezen over dit beleid.

De aanscherping van ons beleggingsbeleid volgt op de ondertekening van de klimaatdoelstellingen van Parijs en de ambities van het Kabinet hierbij. **Recent committeerden we ons, samen met een aantal andere financiële instellingen, bovendien aan het Klimaatakkoord. In eerste instantie ligt hierbij de focus op ‘SDG 13’ over Klimaatactie.**

Goed beleid is een voorwaarde voor lange termijn verbeteringen. Maar we ondernemen ook nu al actief. In mei 2019 organiseerden we een Klimaatconferentie. Klimaatdeskundigen, ‘klimaatspijbelaars’, energie- en waterdeskundigen en veel Achmea collega’s waren hierbij aanwezig. De bijeenkomst werd georganiseerd om kennis over de gevolgen van klimaatverandering te delen en om ideeën en acties te versnellen. **De conferentie leverde nieuwe contacten, inzicht en inspiratie op voor Achmea collega’s rondom klimaatverandering,** een waardevolle katalysator om meer te doen en om meer samen te werken met andere bedrijven, de overheid en de wetenschap.

In de komende periode blijven wij hard werken om met **onze beleggingen nog meer maatschappelijke impact te maken.** Onder andere ons engagement programma is een belangrijk instrument, waarbij we met bedrijven in gesprek gaan aan hen aansporen om te komen tot een meer verantwoorde bedrijfsvoering. Klimaat staat hierbij centraal.

Willem van Duin
Voorzitter Raad van Bestuur van Achmea

1. Activiteiten en ontwikkelingen

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) neemt in Nederland snel toe aan betekenis. Uit onderzoek van Achmea onder stakeholders, variërend van (grootzakelijke) klanten, medewerkers, distributiepartners tot maatschappelijke organisaties, kwam Maatschappelijk Verantwoord Beleggen als belangrijkste onderwerp naar voren. Klanten verwachten van ons dat wij de toevertrouwde gelden met respect voor omgeving, mens en maatschappij beleggen. Als tweede belangrijkste onderwerp wijzen stakeholders Klimaatverandering aan. Verzekeraars worden door toenemende schade als gevolg van langdurige droogte en extreme wateroverlast, hard getroffen. Het behoort ook tot de 17 Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (#13 Climate Action). Achmea wil in drie SDG's, waaronder Klimaatverandering, excelleren. Dit is reden voor Achmea om zich in haar MVB-beleid specifiek hierop te richten.

Ordering van MVB -beleid in stappen
Wij verdelen ons MVB beleid in vijf stappen:

1. Meten: Wij meten de maatschappelijke risico's en impact van onze beleggingsportefeuille;
2. Normen stellen: Wij sluiten onverantwoorde activiteiten uit van belegging en reduceren negatieve impact;
3. Beïnvloeden: Wij zijn een betrokken belegger en oefenen onze invloed uit om maatschappelijke uitdagingen op te lossen;
4. Impact maken: We beleggen met positief maatschappelijke impact;
5. Rapporteren: We zijn transparant en vertellen waar we voor staan en wat we doen.

De invulling van deze stappen gebeurt met behulp van diverse instrumenten die we tot onze beschikking hebben.

Het **Meten** richt zich op kwantificeren van impact en het *screenen* van de beleggingsportefeuille op het voldoen aan normen uit het UN Global Compact, de OESO richtlijnen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights.

Normen stellen houdt in dat bedrijven worden uitgesloten van belegging die zich richten op bedrijfsactiviteiten die fundamenteel indruisen tegen onze normen en waarden. Ook reduceren wij negatieve impact zoals de CO₂ voetafdruk van onze beleggingsportefeuille.

Beïnvloeden gebeurt via het toepassen van Achmea's stembeleid, het voeren van engagements met bedrijven en het onderschrijven van statements.

Impact maken realiseren wij met impactbeleggingen zoals Green Bonds, het verduurzamen van onze vastgoedbeleggingen en door het integreren van ESG-criteria in ons beleggingsproces.

Rapporteren over ons beleid en voortgang in uitvoering doen wij in ons jaarverslag, op onze website en via onze (half)jaarrapportages. Onafhankelijke externe partijen, zoals de UN PRI, VBDO en Eerlijke Verzekeringswijzer toetsen ons beleid.

Focus in MVB-beleid op Klimaatverandering

Het thema Klimaatverandering is één van Achmea's belangrijkste aandachtspunten. Daarom heeft Achmea zich via het Verbond van Verzekeraars verbonden aan het commitment van de financiële sector aan het nationaal Klimaatakkoord. Ook in het IMVB Convenant (MVB afspraken tussen de verzekeringssector, maatschappelijke instellingen en de overheid, gebaseerd op OESO en UNGP richtlijnen) staat het thema Klimaat centraal.

Wij willen enerzijds onze CO₂ footprint meten en reduceren en anderzijds positief bijdragen door te investeren in projecten of bedrijven die werken aan reductie van klimaatverandering. Het Klimaatakkoord heeft tot doel om de uitstoot van broeikasgassen in 2030 op een kosteneffectieve wijze met 49% te verminderen ten opzichte van 1990.

Via onze beleggingen leveren wij een indirecte bijdrage aan de CO₂ uitstoot. Wij willen transparant zijn over onze CO₂ footprint door deze over een zo groot mogelijk deel van de beleggingsportefeuille te meten. Voor aandelen en credits wordt dit al uitgevoerd, 26% van de portefeuille. We willen dit uitbreiden naar 70% door ook de voetafdruk van staatsobligaties en hypotheeklen te meten.

Vervolgens willen wij onze CO₂ footprint reduceren. Wij hebben al een eerste stap genomen met een 10% reductie

in de aandelenportefeuille. Vanaf dit jaar is in de bedrijfsobligatieportefeuille een 15% reductie doelstelling geïntroduceerd. En we gaan onderzoeken wat onze lange termijn CO₂ reductie ambitie moet zijn.

Tenslotte willen we ook positief bijdragen aan het bestrijden van klimaatverandering, door strengere selectie van bedrijven waarin wij beleggen en directe investeringen in hernieuwbare energiegerelateerde projecten.

Uitsluiten van kolen- en teerzandbedrijven

Binnen het thema klimaatverandering heeft Achmea verdere stappen gezet. Zo wenst Achmea niet langer te beleggen in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden.

De kolenindustrie is verantwoordelijk voor een zeer groot deel van de wereldwijde uitstoot van broeikasgas. Achmea sluit de meest vervuilende kolenbedrijven daarom uit. Dit doen wij ook met teerzandverwerkers. Het kost twee tot drie keer meer energie om teerzandolie te winnen dan conventionele oliewinningsmethoden. Bovendien komen meer kankerverwekkende stoffen vrij dan bij conventionele winning en heeft het een veel grotere negatieve impact op natuur en milieu.

Naast het actief uitsluiten van beleggingen in kolenbedrijven en teerzandverwerkers, gaat Achmea ook door met het uitoefenen van invloed door haar intensieve 'engagement' traject. Daarbij worden vervuilende bedrijven actief aangespoord om te komen tot een groenere bedrijfsvoering. Uiteindelijk willen we alleen blijven beleggen in ondernemingen die een beleid hebben dat gericht is op verduurzaming én in bedrijven die actief bijdragen aan de energietransitie.

Commitment van de financiële sector aan het Klimaatakkoord

In aansluiting op het Klimaatakkoord verbindt de financiële sector, waaronder Achmea, zich in een klimaatcommitment aan terugdringing van de CO₂-uitstoot van hun investeringen en beleggingen. Dit komt volledig overeen met de nadruk die Achmea in zijn beleid legt op Klimaatverandering: bijdragen aan het verminderen van broeikasgassen om daarmee de doelen van het Parijs akkoord te halen.

Banken, verzekeraars, pensioenfondsen en vermogensbeheerders zeggen in het commitment toe om:

- vanaf 2020 te rapporteren over de klimaatimpact van financieringen en beleggingen;
- uiterlijk in 2022 actieplannen op te stellen om deze impact te beperken;
- een substantiële bijdrage leveren aan verduurzamingsprojecten om de energietransitie in de verschillende sectoren van de economie en de samenleving goed vorm te geven, op marktconforme basis.

Welke financieringen en beleggingen relevant zijn verschilt per partij. De financiële instelling licht haar keuze toe, stelt daar reductiedoelen voor op en gaat daarover rapporteren.

Toenemende aandacht voor de maatschappelijke rol van farmaceuten

In april verscheen, op initiatief van de Eerlijke Verzekeringswijzer, het onderzoeksrapport *Taming Big Pharma* van SOMO, over een aantal maatschappelijke verantwoordelijkheden die farmaceuten geacht worden te hebben en de rol die beleggingen van verzekeraars in deze bedrijven daarbij spelen. De thema's waarop verzekeraars, waaronder Achmea, zijn beoordeeld, zijn: transparantie over beleggingen in, en het voeren van engagement met farmaceuten; redelijke, eerlijke belastingbetaling; leveren van betaalbare geneesmiddelen; aandeel van beleggingen van verzekeraars in farmaceuten in relatie tot hoe zij scoren in de Access to Medicine-index. Op alle vier thema's komt Achmea, samen met a.s.r. en Vivat, als hoogst scorende verzekeraar naar voren.

Maatschappelijk speelt een discussie over de verantwoordelijkheid van farmaceuten om tegen redelijke prijzen hun geneesmiddelen op de markt te brengen. Dit is aanleiding voor ons om gesprekken te starten met een aantal farmaceuten.

VBDO benchmark voor verzekeraars.

Periodiek beoordeelt de VBDO (Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling) de mate waarin verzekeraars duurzaam beleggen. Verzekeraars worden beoordeeld op de elementen Governance, Beleid, Implementatie en Verantwoording. Uiteindelijk gaat het om de wijze waarop het beleid in de praktijk wordt uitgevoerd. Reden om Implementatie voor de helft van de totale score mee te wegen.

Voor het eerst werden vragen over de impact van klimaat(verandering) op de beleggingen gesteld, die deels meewogen in de score.

Achmea verbeterde haar score ten opzichte van de vorige benchmark in 2017 aanzienlijk. Werd toen een gedeeld vijfde plaats bezet, dit jaar eindigde Achmea op een gedeeld derde plaats. Een resultaat om trots op te zijn en een stimulans om onze positie in de komende tijd verder te versterken!

PRI beoordeling Achmea

Achmea heeft in 2007 de Principles for Responsible Investment (PRI) ondertekend, waarmee we ons committeren aan integratie van duurzaamheidscriteria in onze beleggingsprocessen. Ondertekenaars van de PRI worden jaarlijks getoetst op de kwaliteit van en reikwijdte van toepassing van deze principes. De PRI heeft Achmea dit jaar op de gevraagde modules en beleggingscategorieën beoordeeld, met dit jaar als resultaat de hoogst mogelijke score (A+) op Strategie en Governance. Op alle andere onderdelen scoort Achmea gelijk of beter dan de vergelijkingsgroep.

2. Achmea's maatschappelijk verantwoord beleggen beleid

Achmea is een grote verzekeraar en daarmee tevens een grote belegger. De middelen die we uit onze verzekeringsactiviteiten ontvangen, zoals de premies, beleggen we voor eigen rekening en risico. Achmea stelt zich ten doel om deze beleggingen op een maatschappelijk verantwoorde wijze uit te voeren. Achmea gebruikt hierbij meerdere verantwoord beleggen instrumenten. In deze rapportage leest u de laatste stand van zaken met betrekking tot de wijze waarop deze instrumenten in de praktijk zijn toegepast. Beleidsdocumenten en andere relevante rapportages zijn terug te vinden op de website van Achmea (onder Duurzaam – Verantwoord beleggen).

2.1. Verantwoord beleggen

Achmea belegt de premies en andere gelden die klanten aan ons hebben toevertrouwd, op een verantwoorde manier. Daarmee bedoelen we dat we de financiële verplichtingen aan onze klanten kunnen nakomen en dat we beleggen met respect voor de wereld om ons heen en voor toekomstige generaties.

Vanuit Achmea's coöperatieve gedachtegoed houden wij, ook met onze beleggingen, rekening met de wereld om ons heen: met de toekomst van onze planeet, sociale rechtvaardigheid en goed bestuur. Deze principes, mede in relatie tot de markten waarin wij als verzekeraar/financiële dienstverlener opereren, hebben geleid tot de keuze voor een aantal kernthema's voor onze beleggingen:

1. Mensenrechten
2. Arbeidsnormen
3. Natuur & Milieu
4. Gezondheid
5. Klimaat

2.2. Uitgangspunten

De accenten en uitgangspunten van Achmea zijn terug te vinden in internationale verdragen, conventies en *best practice*-initiatieven die wereldwijd als normerend voor verantwoord beleggen gelden (zie *Richtlijnen verantwoord beleggen*, op website Achmea).

De belangrijkste daarvan is het **VN Global Compact**, die universele principes bevat op het gebied van:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen.

Op corruptiebestrijding na – dat Achmea als een vanzelfsprekende norm voor al haar handelen, dus inclusief beleggen, beschouwt – komen deze principes terug in onze kernthema's (zie boven).

2.3. Achmea's maatschappelijk verantwoord beleggen proces

Bij het in praktijk brengen van Achmea's MVB beleid passen wij een proces van 5 stappen toe. Bij iedere stap hoort een belofte. Om deze beloften waar te maken zetten wij diverse instrumenten in. Onderstaand geven wij een korte introductie. In het vervolg van dit verslag worden meer details uitgewerkt.

1. Meten

“Wij meten de maatschappelijke risico’s en impact van onze beleggingsportefeuille.”

Wij willen weten wat er zich op maatschappelijk gebied afspeelt in onze beleggingsportefeuille. Daarom is het startpunt van ons MVB proces het meten van de maatschappelijke risico’s en impact. Op het gebied van klimaatverandering vullen wij dit in door de CO₂ voetafdruk van onze beleggingsportefeuille te meten. In bredere zin laten wij onze portefeuille screenen op de exposure naar (dreigende) schendingen van internationale standaarden zoals de UN Global Compact, OECD guidelines en UN Guiding Principles.

2. Normen stellen

“Wij sluiten onverantwoorde activiteiten uit van belegging en reduceren negatieve impact.”

Wij stellen met minimum maatschappelijke normen vast waar onze beleggingen aan moeten voldoen. Sommige economische activiteiten passen per definitie niet bij Achmea, zoals Tabak en Controversiële wapens. Ook beleggen we per definitie niet in landen en bedrijven die structureel internationale standaarden schenden. Andere economische activiteiten met een negatieve impact zijn (nog) benodigd voor ons dagelijks leven. Denk aan het verbranden van fossiele brandstoffen voor electriciteitsproductie. Wij sluiten de grootste kolenvervuilers uit en reduceren de negatieve klimaatimpact van onze beleggingsportefeuille door een CO₂ reductie.

3. Beïnvloeden

“Wij zijn een betrokken belegger en oefenen onze invloed uit om maatschappelijke uitdagingen op te lossen.”

Als grote belegger kunnen we veel invloed uitoefenen op het beleid van de bedrijven waar wij in beleggen. Het liefst zoeken wij samen met de bedrijven in onze portefeuille naar een oplossing voor maatschappelijke misstanden. Dit doen wij middels een uitgebreid dialoogprogramma met bedrijven waar wij maatschappelijke uitdagingen constateren. Daarnaast bezoeken wij aandeelhoudersvergaderingen en stemmen daar volgens onze richtlijnen.

4. Impact maken

“We beleggen met positief maatschappelijke impact.”

Waar de vorige stappen vooral gericht waren op het vermijden of reduceren van negatieve impact, draaien we het in deze stap om. Een deel van onze beleggingen heeft als expliciet doel om, naast een verantwoord beleggingsresultaat, een positieve impact te maken op de omgeving. Wij zoeken gericht naar echte impact. In onze visie is impact maken pas echt, als dit intentioneel en meetbaar is. Met ESG integratie houden we in de selectie van individuele beleggingsinstrumenten rekening met maatschappelijke uitdagingen.

5. Rapporteren

“We zijn transparant en vertellen waar we voor staan en wat we doen.”

Op Achmea.nl vertellen wij uitgebreid wat wij doen. Hier staat ons beleid uitgelegd en zijn diverse rapportages te vinden. Daarnaast is Achmea regelmatig in gesprek met stakeholders, zoals maatschappelijke instellingen, de overheid en onze klanten en maken we bijvoorbeeld deel uit van het Convenant internationaal verantwoord beleggen in de verzekeringssector. Wij laten ons MVB beleid beoordelen door de UN PRI, Eerlijke Verzekeringswijzer en het VBDO.

2.4. Verankering MVB-beleid in Sustainable Development Goals

De missie van Achmea ligt ten grondslag aan de manier waarop Achmea maatschappelijk verantwoord wil ondernemen. Wij willen bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Om dit te bereiken hebben we vier focusgebieden gedefinieerd waarop wij positieve impact willen hebben voor onze stakeholders. Deze focusgebieden zijn:

- Gezondheid dichterbij voor iedereen;
- Schone, veilige en slimme mobiliteit;
- Veilige woon-, leef- en werkomgeving ;
- (Financiële) Oplossingen voor nu, straks en later

Deze focusgebieden hebben wij gekoppeld aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Deze 17 duurzame ontwikkelingsdoelen vormen samen de 'wereldduurzaamheids-agenda' voor 2030. Wij

vinden het belangrijk om bij deze agenda aan te sluiten. Wij willen excelleren in SDG 3 (Goede gezondheid en welzijn), SDG 11 (Duurzame steden en gemeenschappen) en SDG 13 (Klimaatactie). Deze drie SDG's raken belangrijke ontwikkelingen en risico's waarmee onze klanten en de samenleving te maken hebben én ze zijn nauw verbonden met de kernactiviteiten van Achmea. Onze keuze voor de SDG's is van strategische aard. Zij liggen dicht bij de kern van ons bedrijf, onze coöperatieve identiteit en ze stimuleren innovatie en groei.

2.5. Scope van rapportage

Achmea belegt de premies van haar polishouders. Deze rapportage overziet deze zogenaamde beleggingen voor eigen rekening en risico van Achmea. Over het MVB beleid voor derden gelden, onder beheer bij Achmea Investment Management, wordt apart gerapporteerd, onder andere op www.achmeainvestmentmanagement.nl. In deze rapportage komen de volgende instrumenten aan de orde die van toepassing zijn op de vastrentende waarden portefeuilles en aandelen portefeuilles: uitsluiten, engagement, stemmen (geldt alleen voor aandelen) en CO₂ meting. Tevens is in dit verslag aandacht voor duurzaam vastgoed, impact investing en impact meting.

3. Uitsluitingsbeleid

Achmea belegt niet in producenten van tabakswaaren en controversiële wapens. Ook belegt Achmea niet in bedrijven die met hun gedrag structureel internationale normen over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of corruptie schenden (vormgegeven in de principes van het Global Compact). Wanneer engagement met Global Compact schenders onvoldoende resultaten oplevert, kunnen wij overgaan tot het uitsluiten van ondernemingen van het beleggingsuniversum. Tot slot belegt Achmea niet langer in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden. Alle bedrijven, landen en instellingen waar Achmea niet in belegt worden opgenomen op onze uitsluitingslijst.

3.1. Controversiële Wapens

3.1.1. Definitie controversiële wapens

Voor Achmea zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. Achmea belegt niet in ondernemingen die bijdragen aan de productie van deze wapens:

1. Nucleaire wapens
2. Biologische wapens
3. Chemische wapens
4. Antipersoonsmijnen
5. Clustermunitie

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Achmea aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website.

3.1.2. Vaststellen ondernemingen met controversiële producten

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS-Ethix stelt ieder halfjaar voor Achmea vast welke ondernemingen betrokken

zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt, leidt dit tot uitsluiting.

TABEL 3.1.2.1 INDICATIEVE AFM LIJST PER 1 JANUARI 2019¹

Onderneming	Land	Clustermunitie
Elbit Systems	Israël	ja
Hanwha Corporation	Zuid-Korea	ja
Poongsan Corporation	Zuid-Korea	ja

¹ Bron: Achmea Investment Management & "indicatieve AFM lijst"

3.1.3. Uitsluiting controversiële wapens

Verbod beleggen in clustermunitie

Met betrekking tot het verbod tot beleggen in clustermunitie heeft de AFM geïnventariseerd welke ondernemingen per 1 januari 2019 voldoen aan de criteria geformuleerd in artikel 21a Besluit Marktmissbruik. Uit deze inventarisatie blijkt dat drie beursgenoteerde ondernemingen volgens tabel 3.1.2.1 in ieder geval onder de wettelijke definitie van een 'verboden onderneming' als bedoeld in artikel 21a Besluit Marktmissbruik vallen.

Veranderingen in de uitsluitingslijst

Screening van het beleggingsuniversum op basis van onderzoeksgegevens van ISS-Ethix leiden tot een vijftal wijzigingen in de uitsluitingslijst. Van dit vijftal ondernemingen is vastgesteld dat zij betrokken zijn bij de productie van clustermunitie of nucleaire wapens. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. en LIG Nex1 Co., Ltd. zijn betrokken bij clustermunitie. De overige ondernemingen zijn betrokken bij de productie van nucleaire wapens. Zie alle wijzigingen in de uitsluitingslijst in tabel 3.1.3.1.

**TABEL 3.1.3.1 VERANDERINGEN IN UITSLUITINGSLIJST
CONTROVERSIËLE WAPENS¹**

Onderneming	Land	Status
Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.	China	Toegevoegd
Hitachi Zosen Corp	Japan	Toegevoegd
LIG Nex1 Co., Ltd.	Zuid-Korea	Toegevoegd
Lumibird	Frankrijk	Toegevoegd
Science Applications International corp	Verenigde Staten	Toegevoegd

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS-Ethix

De actuele uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens is onderstaand weergegeven².

- AECOM
- Aerojet Rocketdyne Holdings Inc
- Aeroteh SA
- Airbus Group SE
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- Airt Industries Ltd
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems PLC
- Boeing Co/The
- Bharat Dynamics Limited
- Booz Allen Hamilton Holding Corp
- BWX Technologies Inc
- Brookfield Asset Management Inc.
- Brookfield Business partners L.P.
- CACI International Inc
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- Cohort PLC
- Constructions Industrielles de la Mediterranee SA
- Elbit Systems
- Engility Holdings Inc

- Fluor Corp
- Fortive Corp
- General Dynamics Corp
- GP Strategies Corp
- Hanwha Corp
- Harris Corp
- Hitachi Zosen Corp
- Honeywell International Inc
- Huntington Ingalls Industries Inc
- Jacobs Engineering Group Inc
- KBR Inc.
- L-3 Communications Holdings Inc
- Larsen & Toubro Ltd
- Leidos Holdings Inc
- Leonardo-Finmeccanica SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corp
- Lumibird
- Moog Inc
- Motovilikha Plants PJSC
- Northrop Grumman Corp
- Poongsan Corporation
- Poongsan Holdings Corp
- Premier Explosives Ltd
- Raytheon Co
- Rolls-Royce Holdings PLC
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- Safran SA
- Serco Group PLC
- Science Applications International corp
- SGL Carbon SE
- Steel Partners Holdings LP
- Tata Power Co. Ltd
- Textron Inc
- Thales SA
- Ultra Electronics Holdings PLC
- United Technologies Corp
- Walchandnagar Industries Ltd

Per 1 juli 2019 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

² Bron: Achmea Investment Management, ISS-Ethix

3.2. Tabaksproducenten

3.2.1. Definitie tabaksproducenten

Al sinds januari 2013 heeft Achmea alle producenten van tabakswaren uitgesloten van beleggingen. Het niet beleggen in de tabaksindustrie past bij het Achmea thema Gezondheid.

3.2.2. Vaststellen uitsluitingen

Op basis van GICS-classificatiecodes stellen wij vast welke ondernemingen als rookwarenproducenten worden aangemerkt. Twee maal per jaar screenen wij het beleggingsuniversum op dit criterium. Ondernemingen die zijn aangemerkt als rookwarenproducenten plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in tabaksproducenten verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 juli 2019 de volgende ondernemingen aangemerkt als tabaksproducent en toegevoegd aan de uitsluitingslijst:

- Adris Grupa DD
- Alliance One International Inc
- Altria Group Inc
- American Heritage International Inc
- Anchor Tobacco Co
- Bentoel Internasional Investama Tbk PT
- Blagoevgrad-BT AD
- British American Tobacco Bangladesh Co Ltd
- British American Tobacco Chile Operaciones SA
- British American Tobacco del Peru Holdings SAA
- British American Tobacco Denmark A/S
- British American Tobacco Kenya Ltd
- British American Tobacco PLC
- British American Tobacco Uganda Ltd
- British American Tobacco Vranje AD Vranje
- British American Tobacco Zambia PLC
- British American Tobacco Zimbabwe Holdings Ltd
- Centro Cooperativo Agroalimentare Sannita Cecas SCA
- Ceylon Tobacco Co PLC
- Coop Tabacchi Verona Soc Agricola
- CTO PCL
- De Jaegher Tobacco BVBA
- Dunkerquoise des Blends SAS
- Dupnitsa-Tabac AD
- Duvanska Industrija AD Bujanovac
- Fiedler & Lundgren AB
- France Tabac UCOAGR
- Glacier Wholesalers Inc
- Godfrey Phillips India Ltd
- Hanjaya Mandala Sampoerna Tbk PT
- Haskovo-Tabac AD
- Heupink & Bloemen Tabak BV
- Hunters & Frankau Ltd
- Imperial Tobacco Group PLC
- Imperial Tobacco Ltd
- International Tobacco Agency Srl
- Intertaba SpA
- Isperih-BT AD
- ITC Ltd
- Jerusalem Cigarette Co Ltd
- JT International Bhd
- Kimree Inc
- Koninklijke Theodorus Niemeyer BV
- KT&G Corp
- Lorillard LLC
- LT Group Inc
- Mella Srl
- Miller Distributing Inc
- Oliva Tobacco Co
- Pakistan Tobacco Co Ltd
- Philip Morris CR AS
- Philip Morris International Inc
- Philip Morris Italia Srl
- Philip Morris Operations AD Nis
- Philip Morris Operations AD Nis
- Philip Morris Pakistan Ltd
- Pleven-Bulgartabak
- PTFC Redevelopment Corp
- Rodaluna Srl
- Scandinavian Tobacco Group Assens A/S
- Scandinavian Tobacco Group Benelux NV
- Scandinavian Tobacco Group Nykobing ApS
- Sifaco-Benelux SA
- Societe Pour le Developpement du Tabac En Afrique
- Sofia-BT AD
- Souza Cruz SA
- Stubbe Tobacco Trading BVBA
- Svet Societa' Valdelsana Essiccazione Tabacchi Srl
- Swedish Match AB
- Tanzania Cigarette Co Ltd
- Tom Fitts Tobacco Co Inc
- Tutunski Kombinat AD
- Tvornica Duhana Zagreb DD
- Utalim SA Slatina
- Wee-Cig International Corp
- West Indian Tobacco Co Ltd/The
- Zabia SA
- China Fortune Investments Hold
- Rich Cigars Inc
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Sheen Tai Holdings Grp Co Ltd
- Turning Point Brands Inc
- Vapor Hub International Inc
- VI NA TA BA Trading & Investment

3.3. Thermisch steenkool en teerzanden

3.3.1. Definitie thermisch steenkool en teerzanden

Achmea ziet de schade en overlast door klimaatverandering toenemen. Binnen haar eigen beleggingsportefeuille sluit Achmea daarom de meest vervuilende kolenbedrijven uit. Achmea belegt niet meer in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden. We willen bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Investeren in deze kolenbedrijven en verwerkers van teerzand past daar niet bij. Het niet willen beleggen in thermisch steenkool (zowel mijnbouw als nutsbedrijven) en teerzanden past bij het Achmea thema Klimaatverandering.

Teerzanden

Teerzanden hebben de hoogste klimaatimpact van alle vormen van olieproductie. Ten opzichte van conventionele winningsmethoden kost het 2 tot 3 keer meer energie om de olie uit de grondlagen te filteren. Naast Klimaatverandering

raakt teerzand ook een ander speerpunt van het MVO beleid: Gezondheid. Bij de winning van olie uit teerzand komen meer kankerverwekkende stoffen vrij dan bij conventionele winning. Tot slot hebben teerzanden ook een negatieve impact op de thema's Milieu en Natuur. Grote gebieden ongerept bos moeten wijken voor de open mijnen, die tot 80 meter diep kunnen worden.

Thermisch steenkool

Achmea geeft in haar beleid prioriteit aan de sectoren waar wij de meeste impact op klimaatverandering kunnen maken. Met 30% van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen zijn kolen de meest vervuilende fossiele brandstof. Kolen worden voornamelijk gebruikt voor elektriciteitsopwekking, waardoor 27% van de CO₂ uitstoot wordt veroorzaakt.

3.3.2. Vaststellen uitsluitingen

Aan de hand van MSCI ESG data is vastgesteld of ondernemingen op basis van omzetcijfers een blootstelling van meer dan 30% hebben naar thermisch steenkool en teerzanden gerelateerde activiteiten. Wanneer het meer dan 30% is overschrijdt de onderneming de in het beleid gedefinieerde ondergrens van 'direct uitsluiten'.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 juli 2019 de ondernemingen in tabel 3.3.2.1 op de volgende pagina toegevoegd aan de uitsluitingslijst.

TABEL 3.3.2.1 UITSLUITINGSLIJST PER 1 JULI 2019¹

Onderneming	Land	
AES Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
AES Gener S.A.	Chili	Thermisch steenkool
AGL Energy Limited	Australië	Thermisch steenkool
Alliant Energy Corp	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Ameren Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Canadian Natural Resources Limited	Canada	Teerzanden
Cenovus Energy Inc.	Canada	Teerzanden
Chugoku Electric Power Co., Inc.	Japan	Thermisch steenkool
CLP Holdings Limited	Hong Kong	Thermisch steenkool
Electric Power Development Co., Ltd.	Japan	Thermisch steenkool
Evergy, Inc.	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.	Hong Kong	Thermisch steenkool
Inner Mongolia Mengdian Huaneng Thermal Power Corporation Limited	China	Thermisch steenkool
NRG Energy, Inc.	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Origin Energy Finance ,Ltd.	Australië	Thermisch steenkool
Origin Energy Limited	Australië	Thermisch steenkool
PPL Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool

Shanghai Datun Energy Resources Co., Ltd.	China	Thermisch steenkool
Suncor Energy Inc.	Canada	Teerzanden
Vistra Energy Corp.	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Washington H. Soul Pattinson and Co. Ltd.	Australië	Thermisch steenkool
Yang Quan Coal Industry (Group) Co., Ltd.	China	Thermisch steenkool

¹ Bron: Achmea Investment Management

3.4. Normschendingen

3.4.1. Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt Achmea dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en (anti)corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert Achmea een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De UN Guiding Principles geven handvatten voor overheden en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

3.4.2. Vaststelling uitsluitingen

Achmea laat twee onderzoeksbureaus, ISS-Ethix en Sustainalytics, onafhankelijk van elkaar beoordelen welke ondernemingen betrokken zijn bij structurele schendingen van internationale normen. Leidraad hierbij zijn de principes van het Global Compact op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en (anti)corruptie. Daartoe bekijken beide bureaus het gehele belegbaar universum.

Omdat een schending snel kan ontstaan, maar ook weer snel kan worden opgeheven, komen alleen de structurele schenders van principes in aanmerking voor uitsluiting. Achmea stelt dat een schending structureel is wanneer deze ten minste 24 aaneengesloten maanden heeft plaatsgevonden. Zolang dit niet het geval is, heeft het aangaan van de dialoog met de onderneming (engagement) de voorkeur. Indien een onderneming volgens beide bureaus structureel, dus langer dan 24 maanden, het VN Global Compact schendt, dan wordt de onderneming van verdere belegging uitgesloten. Indien één van beide bureaus tot die conclusie komt of de onderneming schendt (nog) niet structureel, dan wordt hij op de watchlist geplaatst.

Beleggingen in uitgesloten ondernemingen worden verkocht. Geen nieuwe aandelen of obligaties worden

aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending zal de onderneming van de uitsluitingslijst worden verwijderd.

Per 1 juli 2019 zijn geen ondernemingen voor beleggingen uitgesloten vanwege structurele schendingen.

3.4.3. Uitsluiting landen

Het gevoerde landenbeleid is geënt op de Nederlandse sanctiewetgeving (1977). Hierdoor sluit Achmea op voorhand staatsobligaties van landen uit die bij onze screening naar voren komen als:

1. Schender non-proliferatieverdrag
2. Systematische schending mensenrechten burgers
3. Hoge mate van corruptie

Screening vindt jaarlijks plaats. Van landen op de uitsluitingslijst kopen wij geen staatsobligaties. Een belangrijk handvat bij het samenstellen van de landenlijst is de Sanctiewet 1977. De Sanctiewet 1977 is een kaderwet en is de grondslag voor de uitwerking van (inter)nationale regels ter uitvoering van de internationale sanctiemaatregelen. Sanctiemaatregelen zijn dwingende instrumenten die worden ingezet als reactie op schendingen van onder meer het internationaal recht of mensenrechten. Achmea hanteert de wet als signaalfunctie om te bepalen of landen voldoen aan bovenstaande uitgangspunten en in aanmerking komen voor de landenlijst.

TABEL 3.4.3.1 LANDEN UITSLUITINGSLIJST PER 1 JULI 2019¹

Land	Kwestie
Centraal Afrikaanse Republiek	Schending Internationaal Recht en wreedheden
Democratische Volksrepubliek Korea (Noord-Korea)	Verspreiding van kernwapens
Iran	Verspreiding van kernwapens
Libanon	Schending Internationaal Recht
Myanmar	Mensenrechtenschendingen
Oezbekistan	Mensenrechtenschendingen
Soedan	Grove mensenrechtenschendingen
Somalië	Mensenrechtenschendingen en wreedheden
Syrië	Grove schending mensenrechten
Zimbabwe	Mensenrechtenschendingen

¹ Bron: Achmea Investment Management

4. Engagement

Ondernemingen die structureel internationale richtlijnen, zoals het VN Global Compact en de OESO richtlijnen schenden, tonen onverantwoord gedrag. Dit gedrag is onverantwoord voor de eigen onderneming en haar stakeholders. Op de lange termijn ontstaat er bijvoorbeeld een risico voor de continuïteit van het bedrijf. Maar ook voor de samenleving is schending van internationale richtlijnen een groot risico. Daarom gaat Achmea in dialoog met ondernemingen. Onze inzet daarbij is het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van 'good practices'. Met het aangaan van de dialoog wil Achmea het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten.

4.1. Achmea en de dialoog

De dialoog met ondernemingen wordt gevoerd door zowel Robeco als door Achmea IM. Veelal zijn het trajecten met een looptijd van drie jaar. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

Thematisch engagement

Vanuit de invalshoek van thema's gaat Achmea als aandeel- of obligatiehouder het gesprek met ondernemingen aan over een ESG-thema, waarbij wij de beleggingswaarde proberen te vergroten en het duurzame gedrag en de kwaliteit van het bestuur te verbeteren. Evenals voor enhanced- en focus engagement is voorwaarde dat het management van een onderneming het onderwerp kan beïnvloeden.

Enhanced Engagement

Het enhanced engagementbeleid van Achmea gaat een stap verder. Elk jaar kiezen we twee of drie ondernemingen waarmee we intensief een thematisch engagement aangaan. Voor deze bedrijven formuleren we een set verbeterdoelen die tenminste voor een vastgesteld gedeelte binnen drie jaar moeten zijn behaald. Lukt dat niet, dan kan de onderneming worden uitgesloten van belegging. Voor elke onderneming waarmee wij een enhanced engagement aangaan geldt: vóór de start van het traject beoordeelt een onafhankelijke partij of de door ons gestelde doelen realistisch en relevant zijn. Bij elke afgeronde engagement beoordeelt die onafhankelijke partij het behaalde resultaat, om vast te stellen of de verbeterdoelen aantoonbaar zijn gehaald en het engagement als succesvol afgerond kan worden beschouwd.

Het enhanced engagement programma heeft als nadeel dat een relatief beperkt aantal bedrijven kan worden benaderd. Daarom is er voor gekozen dit programma niet verder uit te breiden en alleen de lopende engagements nog af te ronden. Het normatief engagement programma komt hiervoor in de plaats.

Focus engagement

Indien het thema waarop wij vinden dat ondernemingen beter moeten presteren een kernthema van Achmea is – mensenrechten, arbeidsnormen, natuur en milieu, gezondheid, klimaatverandering- en Achmea zich nadrukkelijk jegens de betrokken ondernemingen wil profileren, dan start Achmea een focus engagement.

Normatief engagement

Achmea vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden, zoals het Global Compact of de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Wij noemen dit normatief engagement en dit wordt uitgevoerd door Achmea IM. Er maken 33 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma van Achmea (zie bijlage 9.5). Dit programma bevindt zich nog in de opbouwfase. Met deze ondernemingen spreken wij over één of meerdere normschendingen. Het doel van de dialoog is om de vermeende of geverifieerde schending op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen of anti-corruptienormen op te heffen.

Issue engagement

Als een ngo Achmea aanspreekt op een kwestie waarvan wordt gedacht dat Achmea via zijn beleggingen positieve invloed bij betrokken ondernemingen kan uitoefenen, dan gaan wij daarover het gesprek aan. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij Achmea op voorhand niet belegt in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegt wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeel- of obligatiehouder het management juist actief aansporen om het beleid of hun activiteiten te verbeteren.

4.2. Thema's in het engagementprogramma

In bijlage 9.3 staat een tabel waarin voortgang wordt vermeld op de verschillende engagement thema's die door Robeco worden uitgevoerd. Elk half jaar publiceert Achmea op haar website het active ownership rapport van Robeco waarin de engagement thema's worden toegelicht.

TABEL 4.2.1 ALLE LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S¹

Thema	ESG classificatie
Mensenrechtenschendingen	Internationale normen
Arbeidsnormenschendingen	Internationale normen
Milieuschendingen	Internationale normen
Anti-corruptie schendingen	Internationale normen
Klimaatuitdagingen voor de olie & gas sector	Milieu
Corporate governance standaarden in Azië	Governance
Klimaatverandering en gezondheid in de kantorenmarkt	Milieu
Data privacy	Sociaal
Verduurzamen van de vlees- en visindustrie	Milieu
Sociale risico's van suiker	Sociaal
Verantwoord belastingbeleid	Governance
Goed ondernemingsbestuur	Governance
Corporate governance in Japan	Governance
Kwaliteit en product management in de automobielindustrie	Milieu
Climate Action	Milieu
Goed milieumanagement	Milieu
Goed sociaal management	Sociaal

¹ Bron: Achmea Investment Management, Robeco

Binnen al deze thema's uit tabel 4.2.1 zijn in de eerste helft van 2019 dialogen gevoerd met in totaal 145 unieke ondernemingen, zie tabel 4.2.2.

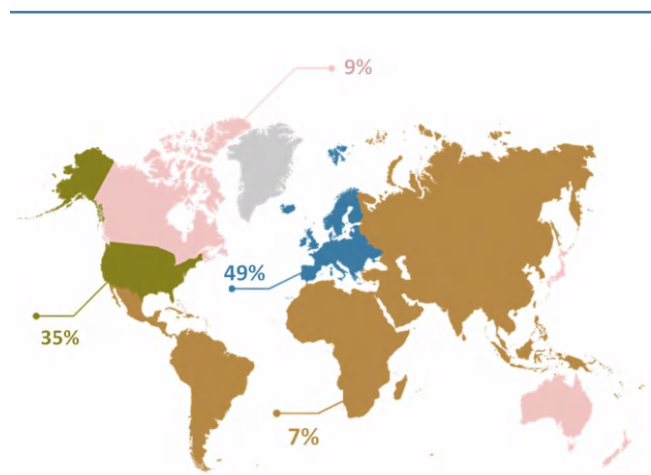
TABEL 4.2.2 DIALOGEN PER ONDERWERP¹

Milieumanagement	29
Milieu-impact	4
Mensenrechten	13
Gezondheid	16
Sociaal Management	8
Corporate Governance	42
Internationale normen	33

¹ Bron: Achmea Investment Management, Robeco

De regionale verdeling van alle dialogen richt zich grotendeels op de ontwikkelde markten, waarbij de focus ligt op de Europese (49%) en Amerikaanse (35%) markten. Wij maken onderscheid tussen de volgende regio's voor ontwikkelde markten: Europa, Verenigde Staten en Overig Wereld (o.m. Canada, Japan, Australië en Nieuw Zeeland). Daarnaast kunnen ondernemingen zich in opkomende markten bevinden (veelal Azië, Latijns-Amerika, Afrika).

FIGUUR 4.2.1 DIALOGEN NAAR REGIO³

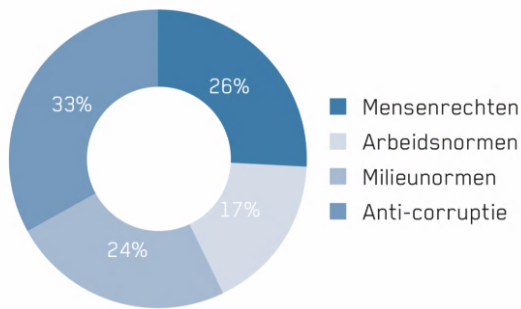

4.3. Normatieve dialogen

In het eerste halfjaar van 2019 zijn wij in gesprek geweest met 33 unieke ondernemingen over vermeende of geverifieerde normschendingen. Het engagementprogramma kent een kwartaalproces, waarbij vier keer per jaar de dialoog wordt opgestart met nieuw geïdentificeerde ondernemingen. Hierdoor zal de omvang van het engagementprogramma gestaag toenemen.

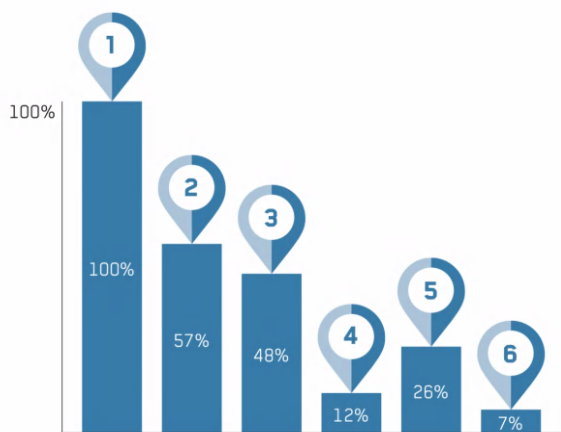
³ Bron: Achmea Investment Management, Robeco

FIGUUR 4.3.1 DIALOOG NAAR NORMSCHENDING⁴

Wij volgen de voortgang op basis van de volgende vaste mijlpalen. Per mijlpaal wordt in onderstaande figuur de voortgang in procenten weergegeven. De geaggregeerde voortgang van deze dialogen op bovenstaande mijlpalen is als volgt:

FIGUUR 4.3.2 VOORTGANG NAAR MIJLPAAL⁵

- 1 Initiëren dialoog
- 2 Bevestiging van gedeelde zorgen
- 3 Delen van informatie
- 4 Commitment om schending op te heffen
- 5 Aanpassen beleid & proces
- 6 Schending opgeheven

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met Achmea IM en gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS-Ethix.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

Achmea is in het eerste halfjaar van 2019 met 5 nieuwe ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) mensenrechtenschending.

TABEL 4.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN MENSENRECHTENSCHENDING H1 2019¹

Onderneming	Gestart
BP Plc	21-03-2019
Enagas SA	15-01-2019
Facebook, Inc.	28-03-2019
Snam S.p.A.	15-01-2019
Weyerhaeuser Co.	15-03-2019

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS Ethix

⁴ Bron: Achmea Investment Management

⁵ Bron: Achmea Investment Management

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact, OESO richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van arbeidsnormen kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel met een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de ketens van toeleveranciers.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de UN Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

Achmea is in het eerste halfjaar van 2019 met 3 nieuwe ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) arbeidsnormenschending.

TABEL 4.3.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN ARBEIDSNORMENSCHENDING H1 2019¹

Onderneming	Gestart
Amazon.com, Inc.	15-01-2019
Anheuser-Busch InBev SA/NV	14-03-2019
Eni SpA	15-03-2019

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS-Ethix

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij zich wel daaraan schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

Achmea is in het eerste halfjaar van 2019 met 2 nieuwe ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) milieuschending.

TABEL 4.3.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN MILIEUSCHENDINGEN H1 2019¹

Onderneming	Gestart
Eni SpA	15-03-2019
NextEra Energy, Inc.	15-01-2019

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS-Ethix

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handhavingsmaatregelen te nemen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anticorruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, agenten en onderaannemers die betrokken zijn

bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

Achmea is in het eerste halfjaar van 2019 met 7 nieuwe ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) anti-corruptieschending.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN H1 2019¹**

Onderneming	Gestart
AbbVie, Inc.	15-01-2019
Bayer AG	13-03-2019
Biogen Inc.	15-01-2019
China Petroleum & Chemical Corp.	14-03-2019
Deutsche Bank AG	15-03-2019
Eni S.p.A.	15-03-2019
Sanofi	20-03-2019

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS-Ethix

5. Samenwerking & Collectieve Initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is Achmea (IM) betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld remuneratie of CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

5.1. Aansluiting bij internationale initiatieven

Achmea (IM) is actief in een aantal nationale en internationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarnaast is Achmea (IM) ondertekenaar van een aantal initiatieven, die belangrijk zijn vanuit de identiteit van de eigen organisatie of die van onze klanten. Ten slotte trekt Achmea (IM) op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld daar waar collectieve dialoog met ondernemingen of internationale beleidsmakers effectiever is dan op individuele basis.

Aansluiting bij internationale initiatieven

Achmea (IM) ondersteunt actief de volgende initiatieven:

Bestuurder van Eumedion
Lid van Investment Committee
Lid werkgroep bestuurdersbezoldiging
Lid Auditcommissie
Lid Juridische commissie

Lid Shareholders Responsibilities Committee

Signatory van de Principles for Responsible Investment

Signatory van het Carbon Disclosure Project

Collectieve initiatieven en investor statements

Achmea (IM) trekt samen op met ander institutionele beleggers waar dat effectief is en past binnen de kernthema's van Achmea. Ook steunen wij publiekelijk initiatieven indien ze de belangen van Achmea en de kernthema's ondersteunen.

TABEL 5.1.1 OVERZICHT COLLECTIEVE ACTIVITEITEN ACHMEA (IM)¹

Initiatief	Rol	Thema	Samenwerking	Sinds
Investor letter to Amazon on labour rights	Supporting Investor		Investor Alliance for Human Rights	H1 2019
Letter to mining companies on tailings dam disclosure	Supporting Investor	 	Investor Mining and Tailings Safety Initiative	H1 2019
Letter of reliance to Glencore on coal commitments	Supporting Investor		IIGCC	H1 2019
The Global Investor Engagement on Meat Sourcing	Supporting Investor	 	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2019
Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	Member	 	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2019
Investor Statement on the Responsible Sourcing of Cobalt	Supporting Investor	 	PRI	H1 2019
Tobacco Free Pledge	Supporting Investor		Tobacco Free Portfolios	H2 2018
Statement of investor commitment to support a just transition on climate change	Supporting Investor	 	PRI, Grantham Research Institute and ITUC	H2 2018
Working Group on Sustainable Palm Oil Expectation Statement	Supporting Investor	 	PRI	H2 2018
Investor letter to energy companies regarding water disclosure	Supporting Investor	 	Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H2 2018
Investor expectations statement on deforestation in soybean supply chains	Supporting Investor	 	PRI	H2 2018
Investor Statement on Corporate Accountability for Digital Rights	Supporting Investor		Investor Alliance for Human Rights	H2 2018
Platform Living Wage for Financials	Member	 	10 Nederlandse Financiële instellingen	H2 2018
Climate change transition for oil and gas	Supporting Investor		PRI	H1 2018
Access to Nutrition	Supporting Investor		Access to nutrition	H1 2018
Engagement on breaches of the OECD guidelines	Supporting Investor		PRI, Aviva	H1 2018
CDP Non-disclosure Campaign	Supporting Investor		CDP	H1 2018
Global Investor Statement to Governments on Climate Change	Investor Statement		PRI	H1 2018
Investor Alliance for Human Rights	Supporting Investor		ICCR	H1 2018
Investor Decarbonisation Initiative	Supporting Investor		ShareAction	H1 2018
Investor Support for Alignment of Sustainability Requirements	Investor Statement		Mirova, MN	H1 2018
Know the Chain Investor Statement	Investor Statement		Know the Chain, ICCR	H1 2018
PRI water risks in agricultural supply chains	Supporting Investor		PRI	H1 2018

Letter to the International Organization of Securities Commissions on ESG disclosure	Investor Statement	 	PRI	H1 2018
Workforce Disclosure Initiative	Investor Statement		ShareAction	H1 2018
Climate Action 100+	Supporting Investor		IGCC, UN PRI, AIGCC, Ceres	H2 2017
Fairr antibiotics farm animals	Investor Statement		Fairr	H2 2017
Cattle linked deforestation	Supporting Investor	 	UN PRI, Ceres	H2 2017
PRI Carbon Disclosure Project Greenhouse Gasses	Supporting Investor		UNPRI	H2 2017
Investor Expectations on Corporate Climate Lobbying	Supporting Investor		UNPRI	H1 2018
Investor statement on Arctic National Wildlife Refuge	Ondertekenaar		UNPRI	H1 2018
Sustainable Protein Engagement	Supporting Investor	 	UNPRI	H1 2017
DNB SDG Werkgroep	Lid Werkgroep	 	Nederlandse Institutionele Beleggers	H1 2017
PRI Methane Engagement	Supporting Investor		UNPRI	H1 2017
Platform Carbon Accounting Financials	Voorzitter Werkgroep Credits		PCAF	H1 2017
Carbon Disclosure Project	Ondertekenaar		CDP	2009
UN PRI	Ondertekenaar	 	UNPRI	2007
Access to Medicine	Ondertekenaar		Access to Medicine	2014

¹ Bron: Achmea Investment Management

6. Stembeleid & Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Achmea belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Achmea invloed uitoefenen op ondernemingen. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan Achmea zich uitspreken over het beloningsbeleid. Achmea doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergaderingen (stemmen).

6.1. Institutionele belegger als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals verzekeraars een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen.

Achmea voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

6.2. Stemgedrag Achmea

Achtergrond

Steeds meer aandeelhouders van Amerikaanse ondernemingen zijn kritisch op voordrachten voor (her)benoeming van bestuurders. Dit was vooral zichtbaar in de periode tussen januari en mei 2019. De oppositie tegen managementresoluties is op het hoogste punt van de laatste

negen jaar in de Verenigde Staten. Dit duidt op een hogere mate van nauwkeurig onderzoek door beleggers en meer verfijning in hun stembeleid. Met name (her)verkiezingen van bestuurders worden kritischer bekeken, doordat de diversiteit en de omvang van de Raad van Bestuur alsook de lengte van de bestuurstermijn van de individuele bestuurders belangrijker wordt gevonden. Ook beloningsvoorstellen ontvingen de meeste tegenstemmen sinds hun introductie in de Verenigde Staten in 2011. Daarnaast spelen individuele beleggersvoorkeuren en standpunten een steeds groter wordende rol in het stembeleid.

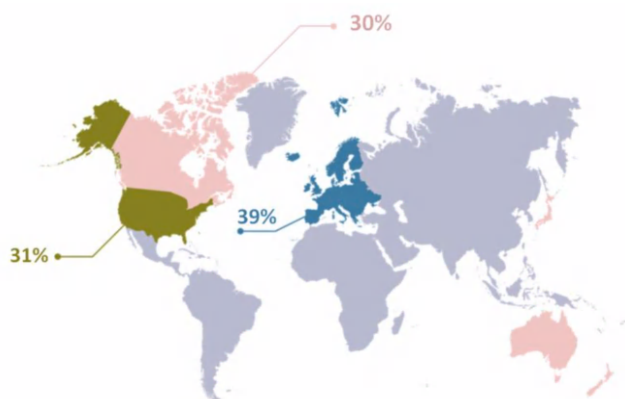
Het aantal ingediende aandeelhoudersvoorstellen over milieu en sociaal gerelateerde onderwerpen overtrof voor het derde achtereenvolgende jaar het aantal ingebrachte governance gerelateerde aandeelhoudersvoorstellen. Dit komt met name doordat de diversiteit van Ecologische (klimaat en milieu) en Sociale onderwerpen (E&S) blijft groeien.

Het belang dat beleggers hechten aan E&S onderwerpen blijft ook groeien. Het verschil in support voor enerzijds E&S gerelateerde resoluties en anderzijds governance gerelateerde resoluties wordt steeds kleiner en is lager dan ooit. De mediane waarde van het ondersteuningspercentage voor E&S voorstellen bereikte een recordhoogte van 30 procent van de stemmen uitgebracht in 2019, vergeleken met 39 procent voor governance gerelateerde voorstellen. Bovendien ontving 48 procent van de E&S voorstellen in 2019 meer dan 30 procent van de uitgebrachte stemmen. Dit betekent een duidelijk trendbreuk in beleggersgedrag ten aanzien van ingebrachte voorstellen over milieu en sociale kwesties, aangezien beleggers aanvankelijk zeer terughoudend waren om dergelijke voorstellen te ondersteunen. Ter vergelijking, tot 2010 kwam dit percentage zelden boven de 10 procent van de goedgekeurde voorstellen.

Stemactiviteiten van Achmea

Wij stemden in het afgelopen halfjaar tijdens **590 vergaderingen** op totaal **8770 agendapunten**. Zie figuur 6.2.1 voor de regionale verdeling over H1 2019.

FIGUUR 6.2.1 STEMACTIVITEITEN NAAR REGIO H1 2019⁶

Wij maken bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigen op maat gemaakte stembeleid toe. Het stembeleid wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten. Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht beschouwen we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. Zo stemden wij in het eerste halfjaar van 2019 op 16,9% van alle agendapunten tegen het management. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen (niet onafhankelijk waar dit wel geëist of gewenst is) en beloningsstructuren (excessief, onvoldoende toegelicht, niet transparant genoeg, of een ontbrekende link met de prestaties van de onderneming). Op aandeelhoudersresoluties over milieu, sociale en governance kwesties wordt ook relatief vaak tegen het management gestemd.

TABEL 6.2.1 : OVERZICHT STEMACTIVITEITEN H1 2019¹

Achmea IM Wereldwijd Aandelen Fonds	Management	
Aantal agendapunten	Voor	Tegen
590 vergaderingen		
8770 agendapunten	83,1%	16,9%

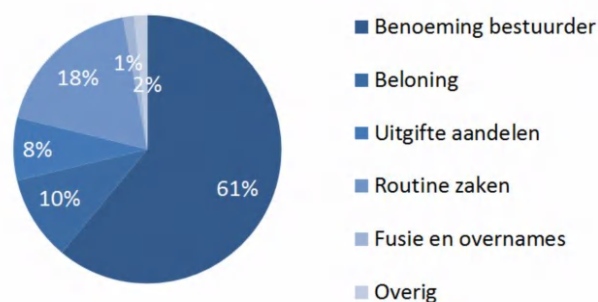
¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS-Ethix

⁶ Bron: Achmea Investment Management, ISS-Ethix

Op de website van Achmea is de steminstructie per aandeelhoudersvergadering van de ondernemingen in te zien.

De stemactiviteiten worden onderverdeeld in een zestal hoofdthema's: benoeming bestuurders, beloningsbeleid, uitgifte aandelen, routinezaken, fusies & overnames en overig. Per thema hebben wij in de eerste helft van 2019 als volgt gestemd.

FIGUUR 6.2.2 STEMACTIVITEITEN NAAR THEMA⁶

TABEL 6.2.2 STEMACTIVITEITEN PER HOOFDTHEMA¹

	Voor	Tegen
Benoeming bestuurder	86%	14%
Beloning	42%	58%
Uitgifte aandelen	94%	6%
Routine zaken	96%	4%
Fusie en overnames	89%	11%
Overig	47%	53%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS-Ethix

6.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's milieu & gezondheid, mensenrechten en goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij **211 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. De resoluties hadden de volgende thema's.

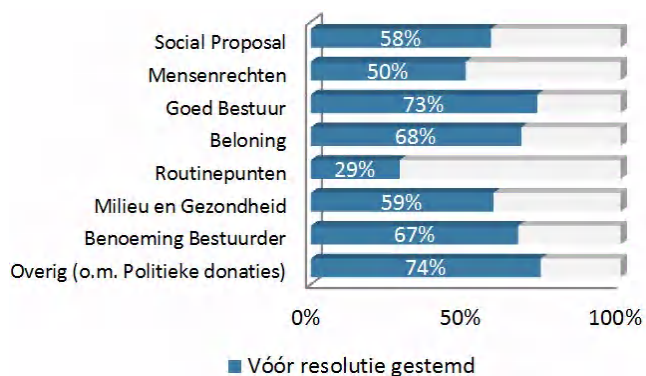
TABEL 6.3.1 AANDEELHOUDERSRESOLUTIES NAAR THEMA¹

Thema	Aantal
Overig (o.m. Politieke Donaties)	56
Benoeming Bestuurder	63
Milieu en Gezondheid	17
Routinepunten	28
Beloning	28
Goed Bestuur	15
Mensenrechten	4
Totaal	211

¹ Bron: Achmea Investment Management

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's. In onderstaand overzicht staat onze steminstructie per thema voor deze resoluties.

FIGUUR 6.3.1 STEMGEDRAG AANDEELHOUDERSRESOLUTIES⁷

Onderstaand enkele voorbeelden van actuele maatschappelijke vraagstukken die ter stemming werden gebracht bij ondernemingen en waarop Achmea haar stem uitbracht.

Arbeidsnormen

Op de aandeelhoudersvergadering van kledingproducent **TJX** werd in juni gestemd voor het voorkomen van

⁷ Bron: Achmea Investment Management

gedwongen gevangenisarbeid in de toeleveringsketen van de onderneming. Via deze stemming dringt Achmea aan op meer maatregelen en rapportage over de geboekte voortgang op dit onderwerp.

TJX heeft in 2018 een duidelijke statement gemaakt dat het gebruik van vrijwillige of onvrijwillige gevangenisarbeid in zijn toeleveringsketen verbiedt. Ook voert het bedrijf periodiek audits uit bij haar eigen fabrieken en worden sancties opgelegd bij overtreding. Wat nog ontbreekt in de huidige strategie is een uitbreiding van audits naar fabrieken die niet in eigen beheer zijn. Des te meer omdat in die fabrieken, die in toenemende mate in China gevestigd zijn, de risico's op gedwongen gevangenisarbeid het grootst zijn. Ook mist momenteel de transparante informatieverschaffing over de resultaten van de audits en de toegepaste sancties. Achmea heeft zodoende VOOR de resolutie gestemd aangezien dit in lijn is met het speerpunt arbeidsnormen. Van de aandeelhouders stemde 38% voor de resolutie.

Mensenrechten

Op de aandeelhoudersvergadering van **Alphabet Inc.**, het moederbedrijf van Google, op 19 juni 2019, werd het management gevraagd een impactanalyse te publiceren met betrekking tot gecensureerde Google-zoekopdrachten in China om er zo voor te zorgen dat feitelijke en potentiële mensenrechtenrisico's beter beoordeeld kunnen worden.

De resolutie komt voort uit zorg over potentiële mensenrechtenschendingen als gevolg van plannen om een Chinese variant van Google te ontwikkelen. De zoekgigant was al begonnen met het verzamelen van data onder project 'Dragon Fly'.

Google verklaart dat het momenteel geen plannen heeft om een zoekmachine in China te lanceren, dat er geen werk meer wordt verricht aan een dergelijk project en dat teamleden werkzaam zijn bij nieuwe projecten. Google geeft aan dat als zij de werkzaamheden aan een Chinese zoekmachine hervat, zij dit transparant en in overleg met partners en alle belangrijke belanghebbenden zal doen. Het bedrijf is lid van het Global Network Initiative (GNI), een multi-stakeholderalliantie gericht op ondersteuning van de vrijheid van meningsuiting en privacyrechten. Google heeft geen mensenrechtenbeleid, echter, door haar lidmaatschap van de GNI committeert Google zich aan de GNI-beginselen die gebaseerd zijn op internationaal erkende wetten en normen voor mensenrechten, waaronder de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarom zien wij op dit moment geen reden het ingediende voorstel te ondersteunen. Van de aandeelhouders stemden 2% voor de resolutie.

Op de aandeelhoudersvergadering van **Amphenol Corp.** op 22 mei 2019 werd het management gevraagd te rapporteren over het proces rondom identificeren en analyseren van potentiële en actuele mensenrechtenrisico's van haar operaties en in de toeleveranciersketen.

Aandeelhouders stellen dat het management van Amphenol de verantwoordelijkheid heeft mensenrechten te respecteren binnen hun bedrijven en via hun zakelijke relaties, conform de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Van hen mag worden verwacht dat zij mensenrechten naleven, zich inzetten om nadelige effecten op de mensenrechten te beoordelen, identificeren, voorkomen en te mitigeren.

Een aantal grondstoffen worden in bepaalde gevallen door middel van dwangarbeid gedolven, bijvoorbeeld tin, wolfram, tantaal en goud. Elektronikabedrijven die onderdelen uit Maleisië of China gebruiken, lopen hierdoor een groot risico op dwangarbeid in hun toeleveranciersketen. Bijna een derde van de arbeidsmigranten in de elektronicasector in Maleisië is dwangarbeider. Het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse is bezorgd over de mensenrechtenrisico's van arbeidsmigranten in Maleisië en over dwangarbeid in China. In sommige staten zoals Californië en het Verenigd Koninkrijk moeten bedrijven rapporteren over hun acties om mensenhandel en slavernij uit te bannen. Amphenol scoort laag in het "Benchmarkrapport 2018 over gedwongen arbeid in de ICT-sector" en het bedrijf voldoet niet aan de Californische of Britse wetgeving. Aandeelhouders kunnen onvoldoende beoordelen of het bedrijf deze mensenrechtenrisico's voldoende beheerst. Achmea heeft zodoende VOOR de resolutie gestemd. Van de aandeelhouders stemde 43,1% voor de resolutie.

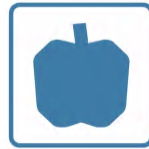

Klimaat

Op de aandeelhoudersvergadering van oliemaatschappij **BP** op 21 mei 2019 werd een resolutie, waarin het bedrijf gevraagd werd meetbare klimaatdoelen te stellen in lijn met het klimaatakkoord van Parijs, met grote meerderheid aangenomen. Hetzelfde voorstel vroeg ook klimaatdoelen te koppelen aan de beloning voor het topmanagement. Het voorstel was ingediend door Climate Action 100+, een samenwerkingsverband van institutionele beleggers (waaronder Achmea). Ook het management van BP ondersteunde het voorstel. Van de aandeelhouders stemde 97,7% voor de resolutie.

Een tweede klimaatresolutie werd ingediend door Follow This. Zij wil dat BP ook met lange termijn doelen komt voor de beperking van de uitstoot van de brandstoffen die het aan

klanten levert, ofwel de scope 3 emissies. BP vroeg de aandeelhouders tegen het voorstel te stemmen. Achmea IM heeft echter beide resoluties gesteund. Olieconcerns spelen een cruciale rol in het al dan niet halen van het akkoord van Parijs. We willen met onze VOOR stem duidelijk het signaal geven dat we verwachten van BP dat zij klimaatdoelstellingen duidelijker mee nemen in hun strategie. 8,4% van de aandeelhouders stemde voor de resolutie daarmee werd de resolutie van Follow This niet aangenomen.

Gezondheid

De speciale aandacht van Achmea voor het onderwerp gezondheid bleek onder meer bij stemming op de aandeelhoudersvergadering van het farmaciebedrijf **Johnson & Johnson** in april. Op de aandeelhoudersvergadering werd gestemd op een resolutie waarin werd gevraagd te rapporteren over de mate waarin risico's die in verband gebracht worden met strategieën voor prijsbepaling van geneesmiddelen worden geïntegreerd in de beloningsplannen van het bedrijf.

Medicijnen en daarmee de farmaceutische sector zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is een effectieve behandeling van een grote groep aan aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er ook verschillende problemen en misstanden. Denk bijvoorbeeld aan onduidelijkheid over prijsbeleid en misbruik van machtspositie. Dit heeft zeer hoge prijzen voor specifieke medicijnen tot gevolg en daarmee worden behandelingen ontoegankelijk voor groepen mensen. Zo ook in de Verenigde Staten, waar de farmaceutische industrie op dit moment veel kritiek krijgt. Er wordt gesproken over op handen zijnde overheidsbeleid rondom betaalbare medicijnen. Als gevolg van verminderde populariteit van de farmaceutische industrie en de eventuele prijsregulering kan Johnson & Johnson geconfronteerd worden met toenemende risico's. Regelmatige rapportages over hoe risico's rondom beprijzen van geneesmiddelen worden geïntegreerd in beloningsbeleid, kunnen een effectieve manier zijn om leidinggevend te stimuleren dergelijke risico's te beperken. We hebben daarom VOOR het voorstel gestemd. Van de aandeelhouders stemde 28,9% voor de resolutie.

6.4. Corporate Governance ontwikkelingen Nederland

Europese Shareholders' rights directive vraagt meer betrokkenheid van aandeelhouders

Op 10 juni 2019 is de Europese Shareholders directive (Richtlijn 2017/828/EU) in werking getreden. Deze richtlijn heeft tot doel de betrokkenheid van aandeelhouders bij de corporate governance van beursvennootschappen verder te vergroten en de transparantie tussen vennootschappen en beleggers te bevorderen. De richtlijn wordt in Nederland geïmplementeerd via de Wet financieel toezicht ('Wft'). De verwachting is dat de richtlijn in het najaar van 2019 in werking zal treden in Nederland.

Vanaf het najaar 2019 dienen institutionele beleggers en vermogensbeheerders ten eerste over een betrokkenheidsbeleid te beschikken. Dit gaat met name over het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en het

voeren van een dialoog met ondernemingen waarin wordt belegd. Ten tweede dienen zij openbaar te maken hoe de belangrijkste elementen van de beleggingsstrategie zijn afgestemd op de looptijd van de verplichtingen, waaronder lange termijn verplichtingen en op welke wijze deze elementen bijdragen aan middellange en lange termijn prestaties van de portefeuille. Ten derde dienen zij jaarlijks gegevens over afgesloten vermogensbeheerovereenkomsten openbaar te maken, tenzij geen sprake is van materiële wijzigingen. Met betrekking tot het eerste punt, vanaf 2020 wordt aan institutionele beleggers en vermogensbeheerders gevraagd om jaarlijks bekend te maken hoe uitvoering is gegeven aan het betrokkenheidsbeleid en hoe hun beleggingsstrategie bijdraagt aan de prestaties op middellange en lange termijn van de portefeuille of het beleggingsfonds. Achmea publiceert jaarlijks het Verslag Verantwoording Betrokken Aandeelhouderschap over hoe zij invulling geeft aan haar betrokkenheidsbeleid.

7. Duurzaam Vastgoed

Achmea richt zich op duurzaam vastgoed dat op lange termijn aantrekkelijk blijft, zowel voor gebruikers als beleggers. Dit betekent dat wij niet alleen rekening houden met het milieu, maar ook een aantrekkelijke woon- en leefomgeving betrekken in de beleggingen. Wij zijn ervan overtuigd dat duurzaam vastgoed op de lange termijn helpt een hoger rendement te realiseren en risico's minimaliseert. Samen met de stakeholders - huurders, toeleveranciers, vastgoedbeheerders en anderen - willen wij milieu en maatschappij verbeteren. De vastgoedbeleggingen van Achmea worden beheerd door Syntrus Achmea Real Estate & Finance (SARE&F).

7.1. Vastgoedportefeuille

Belangrijke onderdelen van het duurzaamheidsbeleid voor de vastgoedportefeuille zijn:

Energielabels

Alle objecten hebben een energielabel. Dit geeft inzicht in de energetische kwaliteit van de gebouwen. Achmea streeft ernaar dat in 2021 de portefeuille volledig uit groene energielabels (A, B en C) bestaat. Voor A1 winkels in historische panden wordt een uitzondering gemaakt. De energielabelverdeling per 30 juni 2019 (op basis van boekwaarde) in de portefeuille is als volgt:

TABEL 7.1.1 VERDELING ENERGIELABELS¹

	Groen	Niet-groen
Totale portefeuille	91,7%	8,3%
Woningen	98,4%	1,6%
Winkels	79,2%	20,8%
Totale kantoren	96,6%	3,4%

¹ Bron: Syntrus Achmea Real Estate & Finance

Ten opzichte van ultimo 2018 is het aandeel groene energielabels in de portefeuille gestegen van 91,2% naar 91,7%.

Door het uitvoeren van energiebesparende maatregelen wordt de portefeuille duurzamer en verbeteren de energielabels. Bij regulier onderhoud wordt voor duurzame

oplossingen gekozen. Door aan- en verkopen zal de energielabelverdeling verder verbeteren. Nieuw te ontwikkelen woningen hebben altijd minimaal energielabel A, omdat zij moeten voldoen aan de eisen van het huidige bouwbesluit. Bij aankoop van bestaande woningen en kantoren wordt als voorwaarde gesteld dat het energielabel groen moet zijn.

Monitoring energieverbruik en CO₂ uitstoot

Energielabels zeggen niets over het daadwerkelijke energieverbruik in de portefeuille. Daarom wordt ook het werkelijke verbruik gemonitord en omgerekend naar een CO₂ uitstoot. Hierbij wordt gebruik gemaakt van slimme meters, data van netbeheerders en facturen van energiebedrijven.

Tenant Fit Out Guide

Bij winkels is de invloed van de eigenaar/belegger op de duurzaamheid beperkter. Winkels worden veelal casco verhuurd, waarbij de huurder verantwoordelijk is voor de winkelinrichting, zoals verlichting en airco-installaties. Om de huurder te ondersteunen bij de keuzes die daarbij moeten worden gemaakt heeft Syntrus Achmea Real Estate & Finance dit jaar een Tenant Fit Out Guide ontwikkeld met adviezen over verlichting, installaties, isolatie, afvalmanagement en waterbesparing.

Duurzaamheidslabels

Omdat duurzaamheid meer is dan energie laat Achmea objecten ook toetsen en certificeren met GPR Gebouw en BREEAM. Deze instrumenten beoordelen vastgoed op basis van meerdere duurzaamheidsthema's. Naast energie zijn dat bijvoorbeeld onderwerpen als materiaal, afval, water, gezondheid en management.

GPR Gebouw

GPR Gebouw is een Nederlandse meetlat die wordt gebruikt door onder andere woningcorporaties en institutionele beleggers om gebouwen op duurzaamheid te beoordelen. Bij GPR Gebouw krijgen objecten een rapportcijfer van 1 tot en met 10 op 5 duurzaamheidsthema's (energie, milieu, gezondheid, gebruikskwaliteit en toekomstwaarde). Nieuw te ontwikkelen woningen worden bij oplevering gecertificeerd met GPR Gebouw. In de portefeuille van Achmea zijn er nog geen woningen gecertificeerd. Er zijn wel 3 winkelcentra gecertificeerd met GPR Gebouw. De gemiddelde score is 6,8.

BREEAM

BREEAM is een uit Engeland afkomstige meetlat die internationaal veel wordt toegepast. Achmea gebruikt BREEAM in de kantorenportefeuille. In het vastgoedbeleggingsplan is vastgelegd dat alle kantoren die groter zijn dan 10.000m² in 2020 een BREEAM certificaat hebben. In de huidige portefeuille zijn dat 5 objecten. Het eerste kantoor dat gecertificeerd gaat worden is Bolduc in Den Bosch. De verwachte score voor zowel het gebouw als het beheer is Very Good.

GRESB

Jaarlijks wordt met de vastgoedportefeuille van Achmea deelgenomen aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Dit is een internationale benchmark die het duurzaamheidsbeleid en de implementatie daarvan bij vastgoedfondsen en -portefeuilles meet. Op basis hiervan wordt inzichtelijk hoe de portefeuille van GIO presteert ten opzichte van vergelijkbare fondsen en portefeuilles en waar verbetering mogelijk is. In 2018 namen wereldwijd 874 fondsen en portefeuilles deel aan GRESB.

In de periode 2012-2018 is het resultaat van Achmea in de GRESB Real Estate Assessment flink verbeterd. In 2018 heeft

Achmea een overall score van 75 gehaald (2017: 71) en een waardering van 4 sterren.

Achmea is door GRESB ingedeeld in de peer group Diversified/Europe/Non-listed, die bestaat uit 101 niet-beursgenoteerde Europese fondsen met een gediversifieerde portefeuille, en heeft hierin de 17e plaats gehaald.

Routekaart CO₂ emissiereductie woningen

De gebouwde omgeving levert een belangrijke bijdrage aan de CO₂ uitstoot in Nederland. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de CO₂ uitstoot in Nederland in 2030 met 49% moet zijn verminderd ten opzichte van 1990 en in 2050 met 95%. Achmea wil onderzoeken op welke wijze de CO₂ uitstoot van de woningportefeuille kan worden verminderd. Dit onderzoek zal in het in het tweede halfjaar van 2019 worden uitgevoerd in samenwerking met W/E Adviseurs die hiervoor een Routekaart hebben ontwikkeld. De Routekaart rekt op basis van beschikbare data over de portefeuille verschillende scenario's door en geeft per scenario inzicht in te nemen verbetermaatregelen, investeringskosten en CO₂ besparingen.

8. Impact investing en Impact meting

Wanneer naast financiële doelen ook expliciet een positieve sociaal of milieu impact wordt nagestreefd bij een investering, is sprake van impact investing. Impact investing mogelijkheden strekken zich uit over verschillende beleggingscategorieën, waaronder aandelen, bedrijfsobligaties, private equity en micro-financiering. Gestelde sociale doelen kunnen liggen op het vlak van armoedebestrijding, toegang tot gezondheidszorg en emancipatie van vrouwen. Milieudoelstellingen kunnen liggen op het vlak van de ontwikkeling van schone en/of hernieuwbare technologieën, of mitigatie van klimaatveranderingsimpact. In dit hoofdstuk rapporteren wij over de omvang van onze impact beleggingen en de gerealiseerde sociale en milieu-impact.

8.1. Green Bonds

Achmea vereist binnen haar vastrentende waarde portefeuilles een allocatie naar Green Bonds. Ook wordt geïnvesteerd in het Achmea IM Green Bond Fund. Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor financiering van duurzaamheids-, ook wel *groene* projecten genaamd. Veelal leveren zij hiermee een directe bijdrage aan een verminderde belasting van het klimaat, bijvoorbeeld door reductie van CO₂-emissies in bestaande producten, het op hernieuwbare wijze genereren van energie, of het doorvoeren van veranderingen in de bestaande energie infrastructuur, zodat dit bijdraagt aan de energietransitie. De opbrengsten van deze obligaties moeten specifiek aan dergelijke projecten worden uitgegeven.

Green Bonds hebben veelal dezelfde risico-rendementskenmerken als reguliere obligaties, hoewel zich bescheiden verschillen in spread (zowel positief als negatief) kunnen voordoen.

Achmea hanteert een eigen raamwerk voor het beoordelen van de mate waarin de obligatie als 'groen' kan worden gekwalificeerd. Dat betekent dat niet alle als Green Bond bekend staande obligaties ook door Achmea als groen worden beoordeeld. Ten aanzien van het gevolgde proces van de issuer toetsen wij of de Green Bond voldoet aan:

1. Principes over het gebruik van het opgehaalde kapitaal;
2. Principes over het proces van projectbeoordeling en selectie;
3. Principes over het beheer van beschikbaar kapitaal;
4. Principes rondom verslaglegging.

Ten aanzien van inhoud toetsen wij vervolgens hoe de Green Bond zich verhoudt tot de Climate Bond Initiative taxonomie. Dit doen wij onder meer door te beoordelen of de opbrengsten van de obligatie worden besteed aan de juiste oplossingen. Per 30-6-2019 belegt Achmea circa € 1 mrd in Green Bonds.

8.2. Impact meting: CO₂ meting

Achmea meet de CO₂-uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatie beleggingen die zij doet voor eigen rekening en risico. Sinds 2017 publiceert Achmea jaarlijks de CO₂-voetafdruk van deze beleggingen in het MVO verslag. Het meten van de CO₂-uitstoot past binnen het klimaatbeleid van Achmea.

Naast het meten van de CO₂-uitstoot streeft Achmea ook naar de CO₂-reductie in haar beleggingsportefeuilles. Met onze vermogensbeheerders hebben wij afspraken gemaakt om de CO₂-voetafdruk optimaal terug te brengen ten opzichte van relevante benchmarks. Dit betekent dat deze reductie vanuit het oogpunt van onze fiduciaire verantwoordelijkheid gebonden is aan een aantal randvoorwaarden, zoals rendementsdoelstellingen en het behouden van diversificatie in de beleggingsportefeuilles.

Focus op scope 1 en scope 2 CO₂-emissies

We meten de CO₂-voetafdrukberekening op scope 1 en 2 emissies. Scope 3 CO₂-emissies laten we buiten gerapporteerd. Hierdoor is de kwaliteit van deze gegevens van onvoldoende niveau. Ook leiden deze scope 3 CO₂-emissies tot dubbeltellingen in de voetafdruk.

Bron en reikwijdte van CO₂-data

Voor de berekening van de voetafdruk is gebruik gemaakt van CO₂-data ingekocht bij MSCI ESG. De CO₂-voetafdruk is afgemeten aan de marktwaarde van de beleggingen voor 94,43% van de aandelenportefeuille ontwikkelde markten en voor 91,45% van de bedrijfsobligatieportefeuille in kaart gebracht. Voor de aandelenportefeuilles ontwikkelde markten (Achmea EQ DM) zijn de CO₂-data voor 56,46% gebaseerd op door de ondernemingen gerapporteerde CO₂-data over 2017. De CO₂-data zijn aanvullend voor 43,29% door MSCI ESG gemodelleerd.

TABEL 8.2.1 BRON EN REIKWIJDTE VAN CO₂-DATA PER 30-6-2019

	CO ₂ -EMISSIES (TCO ₂ /MIO EURO BELEGD VERMOGEN)	CO ₂ - INTENSITEIT (TCO ₂ /MIO USD SALES)
Achmea EQ DM	84,00	112,08
MSCI World	116,06	180,32
Vershil	-27,6%	-37,9%
Achmea Credits	-	131,12
Referentie index	-	203,75
Vershil	-	-35,6%

8.3. Introductie impactfondsen

Achmea wil binnen haar beleggingsportefeuille plaats inruimen voor impactfondsen. Bij dit type beleggingen gaat de maatschappelijke impact (sociale rendement) hand in hand met een acceptabel financieel rendement. In totaal bedraagt de waarde van de zes impactfondsen ongeveer €50 miljoen per eind juni 2019. Het totaal aan toegezegde bedragen ('commitments') door Achmea komt neer op ruim €56 miljoen, dus niet alles is al belegd. De impactfondsen sluiten aan bij maatschappelijke thema's die Achmea als Nederlandse coöperatieve verzekeraar belangrijk vindt. Van de huidige fondsen richten vier zich op het thema inclusieve financiering ('inclusive finance'), één op het thema natuur & milieu en één op het thema gezondheidszorg.

In toenemende mate fungeren de zogenoemde duurzame ontwikkelingsdoelen ('Sustainable Development Goals' = SDG's) van de Verenigde Naties als een overkoepelend raamwerk voor impactfondsen. Deze set van 17 duurzame doelen heeft als centraal doel om de wereld in de periode tot 2030 tot een betere plek te maken, bovenal voor de nu minder bedeelden.

FIGUUR 8.3.1 OVERZICHT VN DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN VOOR 2030⁸

TABEL 8.3.1 OVERZICHT IMPACTFONDSEN PER 30 JUNI 2019¹

Fonds	Thema	Regio	Commitment in mln EUR	Marktwaarde in mln EUR
Triodos Microfinance Fund	Inclusieve financiering	Wereld	10,0	11,3
Triodos Organic Growth Fund	Natuur & milieu	Europa	10,0	10,5
Leapfrog Financial Inclusion Fund	Inclusieve financiering	Wereld	15,7	15,0
Women World's Banking Fund	Inclusieve financiering	Wereld	7,4	5,7
Triple Jump Innovation Fund	Inclusieve financiering	Wereld	4,4	4,4
Investment Fund for Health in Africa (IFHA-II)	Gezondheidszorg	Afrika	8,7	3,7
Totaal			56,2	50,6

¹ Bron: Achmea Investment Management

⁸ Bron: sustainabledevelopment.org.un

Achmea onderschrijft deze doelen en doet dit onder meer via beleggingen in deze impactfondsen. Zo geldt het thema van inclusieve financiering als een belangrijke katalysator voor duurzame ontwikkeling wereldwijd. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat het toegankelijk maken van financiële diensten voor iedereen, een link heeft met de meeste SDG's (namelijk: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10 en 16) Dit geldt dus ook voor de fondsen waarin Achmea belegt van Triodos, Leapfrog, Women's World Banking en Triple Jump. Het fonds gericht op gezondheidszorg in Afrika (IFHA-II) sluit vooral aan op de SDG's 3 en 8. Het fonds gericht op natuur & milieu (Triodos Organic Growth fonds) houdt vooral verband met de SDG's 12 en 15.

8.4. Impactfondsen van Achmea

In deze paragraaf staan we kort stil bij de afzonderlijke impactfondsen waar Achmea nu in belegt. Ook geven we in een tabel de belangrijkste impactindicatoren weer.

Triodos Microfinance Fund

Dit fonds verstrekt leningen en aandelenkapitaal aan microfinanciering instellingen (MFI's) in Zuid-Amerika, Afrika, Azië en Oost Europa. Deze instellingen richten zich niet alleen op microfinanciering aan kleine zelfstandigen, maar ook op leningen aan het midden- en kleinbedrijf (SME). De focus ligt op dit moment op landen als India, Cambodja en Ecuador, gevolgd door Georgië, Peru en Bolivia. Het fonds plaatst een extra accent op MFI's die zich bezighouden met innovatieve digitale producten ('fintech' oplossingen).

Het fonds heeft in de afgelopen periode enkele nieuwe financiële instellingen toegevoegd aan de portefeuille. Dit betreft bijvoorbeeld het Microfund for Women in Jordanië, Thardeep in Pakistan, Centenary Bank in Uganda en First Microfinance Company in Kirgizië. De portefeuillemanager Femke Bos heeft per 1 juli 2019 afscheid genomen. Tim Crijns en Justina Alders-Sheya hebben haar taken overgenomen. Dit duo beheert nu alle drie Triodos fondsen op het gebied van inclusieve financiering.

TABEL 8.4.1 TRIODOS MICROFINANCE FUND-IMPACT INDICATOREN¹

Indicatoren sociale impact	
Omvang fonds	€374 miljoen
Aantal leningen verstrekt door MFI	16,7 miljoen
Aantal klanten MFI	16,8 miljoen
% leningen aan klanten uit agrarische gebieden	63%
% leningen aan vrouwen	78%
Gemiddelde omvang van een lening	€1299

¹ Bron: www.triodosimpactreports.com

Triodos Organic Growth Fund (TOGF)

Dit fonds kent als belangrijkste doelstelling de promotie van duurzame consumptie en productie. Om dit te realiseren, investeert het fonds via aandelenkapitaal in toonaangevende en innovatieve Europese bedrijven op het gebied van organische producten en diensten. Bij deze private equity structuur is onderscheidend dat Triodos gaat voor een lange termijn verbintenis met de bedrijven in portefeuille ('evergreen') en dus geen exit binnen een paar jaar nastreeft. Dit vindt de manager de beste structuur om daadwerkelijk een impact te kunnen bereiken. Medio 2019 bestaat de portefeuille uit acht participaties in duurzame bedrijven: DO-IT, Naty, Naturfrisk, Aarstiderne, Marqt, Natimpact, Beendhi en Ecofee Cup.

Eén van de laatste investeringen is gedaan in de Franse start up Beendhi. Oprichter van dit bedrijf is Beena Paradin Migotto. Haar missie is om gezonde en betaalbare vegetarische en organische gerechten in de markt te zetten, die qua smaak sterk zijn beïnvloed door de Oosterse keuken (met name India). Een andere investering die al een aantal jaar loopt, is die in de 'ecosupermarkt' Marqt. Dit bedrijf richt zich op de verkoop van biologische producten in het duurdere segment en heeft op dit moment 18 vestigingen in de Randstad, waarvan 11 in Amsterdam.

TABEL 8.4.2 TRIODOS ORGANIC GROWTH FUND - IMPACT INDICATOREN¹

Indicatoren sociale impact	
Omvang fonds	€54,6 miljoen
Aantal bedrijven in portefeuille	8
Totale jaaronzet van de bedrijven in portefeuille	€260 miljoen
Kosten van verkochte organische producten (maatstaf bijdrage aan de waardeketen)	€184 miljoen
Aantal banen bij de bedrijven in portefeuille	1260

¹ Bron: www.triodosimpactreports.com

Leapfrog Financial Inclusion Fund-II

Het Financial Inclusion Fund-II van LeapFrog is in 2013 gelanceerd. Dit is een private equity fonds dat zich richt op het bereiken van impact in Azië en Afrika. Het fonds investeert in bedrijven die verzekeringen en andere financiële diensten aanbieden aan mensen met een laag inkomen en mensen die financieel zijn buitengesloten. De missie van het fonds is om te investeren in bedrijven die in tien jaar tijd 50 miljoen mensen kunnen bereiken en zowel een sociaal als financieel rendement nastreven. Het investeringsteam van LeapFrog bestaat uit experts met veel kennis van verzekeringsmarkten in ontwikkelingslanden.

Het fonds telt 12 actieve beleggingen en is volgens de manager vol belegd. Daarbij is rekening gehouden met verwachte follow up investeringen in bestaande posities. De laatste investering van het fonds is eind 2018 gedaan in Softlogic Life. Dit is een top-5 verzekeraar in Sri Lanka, met

een marktaandeel van ongeveer 12%. Leapfrog heeft een aandelenbelang van 19% in dit bedrijf overgenomen van FMO (de Nederlandse ontwikkelingsbank). Doelstelling is om Softlogic Life verder te laten groeien, met name op het gebied van innovatieve en op maat gemaakte levensverzekeringen voor de mensen in Sri Lanka. De insteek van Leapfrog is om na 5 tot 7 jaar weer afscheid te nemen van deze investering ('exit') tegen een goed rendement.

TABEL 8.4.3 LEAPFROG FINANCIAL INCLUSION FUND – IMPACT INDICATOREN¹

Indicatoren sociale impact	
Omvang fonds	€295 miljoen
Totale commitment	€345 miljoen
Aantal actieve investeringen in bedrijven	12
Aantal bereikte consumenten in ontwikkelingslanden	74,7 miljoen
Aantal banen bij bedrijven in portefeuille	32.368

¹ Bron: www.leapfroginvest.com

Women World's Banking Capital Partners Fund (WWBCP Fund)

Dit private equity fonds is gestart in 2012. Zoals de naam aangeeft, richt het fonds zich primair op het verbeteren van de positie van de vrouwen in ontwikkelingslanden. WWB Asset Management en Triodos zijn de twee managers van het fonds. Triodos is hierbij betrokken vanwege de langjarige expertise met microfinanciering en het grote netwerk in ontwikkelingslanden. Het fonds is opgebouwd uit investeringen in microfinance instellingen. Deze MFI's zijn actief in India (twee), Colombia, Bolivia, Paraguay, Tajikistan, Tanzania, Tunesië en Jordanië. De investeringsperiode voor dit fonds liep af in juni 2018. Er vinden dus geen nieuwe investeringen meer plaatsvinden, maar mogelijk nog wel follow up investeringen in bestaande posities. De focus ligt nu op een goede exit strategie voor de bestaande investeringen.

TABEL 8.4.4 WWBCP FUND – IMPACT INDICATOREN¹

Indicatoren sociale impact per ultimo 2018	
Omvang fonds	\$50,6 miljoen
Aantal investeringen in MFI's	9
Aantal eindklanten	>7 miljoen
% vrouwen onder de eindklanten	63%

¹ Bron: www.womensworldbanking.org/about-us/capital-partners-gender-lens-investing

Triple Jump Innovation Fund

Dit fonds is gestart in 2013 en verstrekt leningen aan MFI's die actief zijn in ontwikkelingslanden. Daarbij ligt de focus van Triple Jump op rurale gebieden en ook op innovatieve partijen in de markt. Het fonds heeft aan ongeveer 20 financiële instellingen kapitaal verstrekt, verspreid over 15

landen. De grootste exposure van het fonds is nu in landen als Georgië, Indonesië en Mexico. De exposure in het door politieke onrust geplaagde Nicaragua is gedaald tot minder dan 5% van het totaal.

Het fonds heeft nog een relatief korte looptijd tot oktober 2020. Dit bemoeilijkt het in de markt zetten van nieuwe leningen, omdat de vraag doorgaans uitgaat naar langere looptijden. Er is daarom goedkeuring gegeven door de participanten in het fonds om eind van 2019 over te gaan tot een vervroegde aflossing van \$2,5 miljoen (kleine 10% van het totaal).

Eén van de resterende participaties in Nicaragua is in MiCrédito. Deze partij is vernieuwend bezig gegaan, door mensen in staat te stellen om ook microleningen af te sluiten voor schone en water efficiënte toiletten en voor betaalbare zonnepanelen om thuis energie op te wekken. In de regio's waar MiCrédito opereert is grote behoefte aan dit soort producten.

TABEL 8.4.5 TRIPLE JUMP INNOVATION FUND- IMPACT INDICATOREN¹

Indicatoren sociale impact per ultimo 2018	
Omvang fonds	\$23 miljoen
Aantal investeringen	20
Aantal landen	15
Aantal bereikte eindklanten	21.690 (target: 20.000)
% vrouwen	84% (target: > 50%)
% agrarisch	72% (target: > 20%)
% innovatieve producten	13% (target: > 15%)

¹ Bron: www.triplejump.eu/fund/triple-jump-innovation-fund

Investment Funds for Health in Africa-II

Dit is een private equity fonds van \$ 149,5 miljoen, dat is gestart in 2014. De focus van het fonds ligt op het bevorderen van de gezondheidszorg in Afrika, met name in landen als Nigeria, Kenia, Zuid-Afrika en Ghana. Het fonds kan investeren in zorgaanbieders (ketens van ziekenhuizen en klinieken), zorgverzekeraars, handelsmaatschappijen in zorgproducten en ook in medisch onderwijs. De portefeuille is opgebouwd uit investeringen in zorgaanbieders in Nigeria (Hygeria Nigeria), in Mauritius, Uganda en Nigeria (CIEL Healthcare) en in een in aanbouw zijnde ziekenhuis in Kenia (Nairobi Greenfield Hospital). Daarnaast zijn investeringen gedaan in Trivitron Healthcare, Battswadi, Neuberg Global Labs en Chiromo Lane Medical Centre.

Dit jaar is een (voorlopig) laatste investering gedaan in CarePay International (\$22,4 miljoen). Dit jonge bedrijf richt zich op de gezondheidszorg in Kenia. CarePay biedt deze zorg heel laagdrempelig aan, door mensen via hun mobiele telefoon toegang te geven tot een 'health wallet'. Het bedrijf

laat een snelle groei zien en is wat dat betreft een interessante toevoeging aan de portefeuille.

De investeringsperiode van dit fonds loopt nog tot medio 2020, met de optie om die periode met twee keer één jaar te verlengen. Het fonds kent een hoog risicoprofiel, maar IFHA heeft wel een ruime ervaring met dit type zorginvesteringen in Afrika.

TABEL 8.4.6 IFHA-II - IMPACT INDICATOREN¹

Indicatoren sociale impact per ultimo 2018	
Omvang fonds	\$149,5 miljoen
Aantal investeringen	3
Aantal medische handelingen van zorgaanbieders in portefeuille	714.349
Aantal ziekenhuizen in portefeuille	6
Aantal klinieken in portefeuille	38
Aantal banen bij de instellingen in portefeuille	2983

¹ Bron: IFHA-II Environmental, Social and Development Performance Report 2017

9. Bijlagen

9.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

9.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

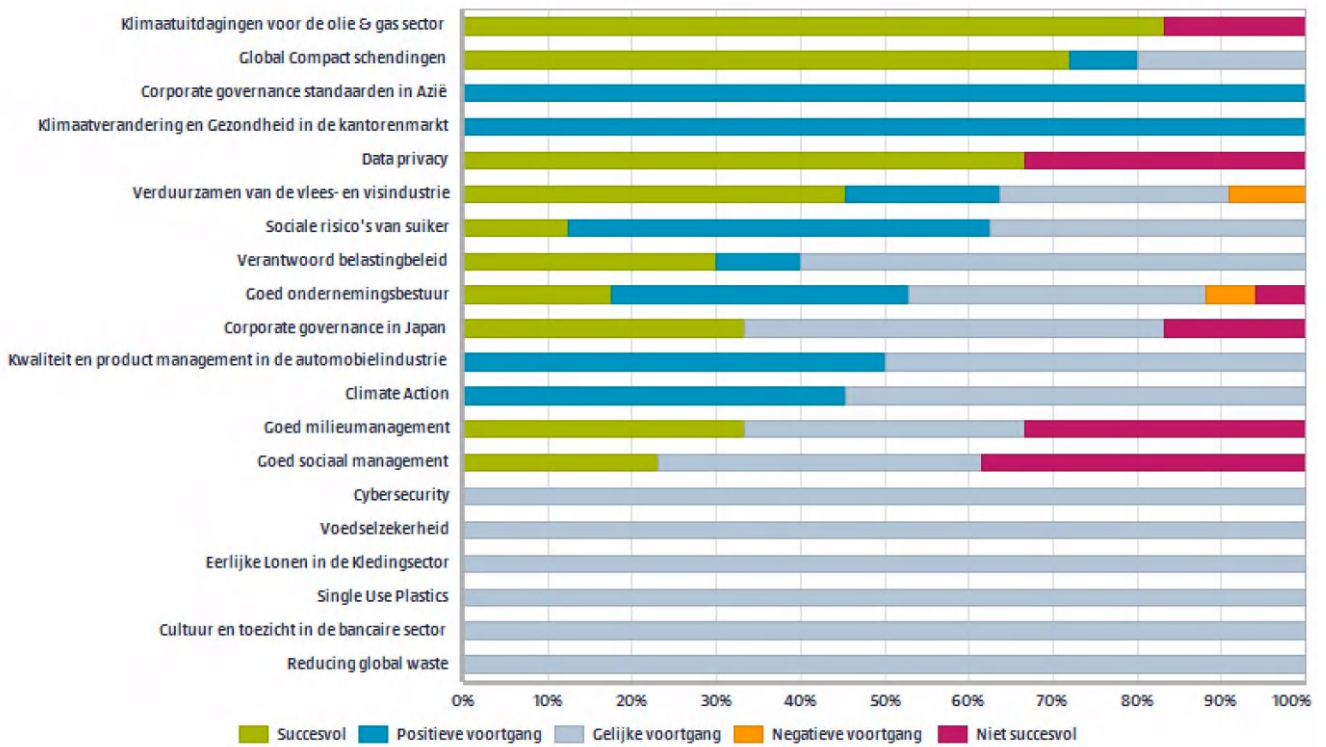
4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

9.3. Overzicht lopende engagements

Robeco

9.4. Thema's en ondernemingen⁹

Werelwijd afvalproductie verminderen

Acuity Brands, Inc.
Waste Management, Inc.
Xylem, Inc.
Parker Hannifin Corp.

Climate Action

BASF
Chevron
Cummins, Inc.
Duke Energy Corp.
Enel
Hitachi Ltd.
LyondellBasell Industries NV
Marathon Petroleum Corp.
Royal Dutch Shell
Southern Co.

Goed milieumanagement

Galp Energia SGPS SA

Klimaatuitdagingen voor de olie & gas sector

BP
ConocoPhillips
Eni
ExxonMobil
Total
Equinor ASA

Kwaliteit en product management in de automobielindustrie

Bayerische Motoren Werke
Fiat Chrysler Automobiles NV
Ford Motor
Honda Motor
Renault
Tesla Motors, Inc.
Toyota Motor
Daimler

Single Use Plastics

LyondellBasell Industries NV
Nestlé
PepsiCo, Inc.
Procter & Gamble Co.

Living wage

Phillips-Van Heusen Corp.
The Home Depot
NIKE
Gap
Burberry Group
Inditex

Voedselzekerheid

Archer Daniels Midland
Bayer
Bunge Ltd.
CF Industries Holdings, Inc.
DowDuPont Inc.
FMC Corp.
Mexichem SAB de CV

Data privacy

Vodafone
Facebook, Inc.
Apple
Telefonica SA
AT&T, Inc.
Telia Company AB
Singapore Telecommunications
Telenor ASA

Verduurzamen van de vlees- en visindustrie

Chipotle Mexican Grill, Inc.
ConAgra Foods, Inc.
DSM
Hormel Foods Corp.
JBS SA
Marine Harvest ASA
McDonald's
Tyson Foods
Yum! Brands

Sociale risico's van suiker

Coca-Cola
Danone
General Mills
Kellogg Co.
Nestlé
PepsiCo, Inc.
The Kraft Heinz Co.
Unilever

Goed sociaal management

AmerisourceBergen Corp.
Cardinal Health, Inc.
McKesson Corp.
Cognizant Technology Solutions Corp.
FMC Corp.
Allegion Plc
Teva Pharmaceutical Industries Ltd.
Bayer
Treasury Wine Estates Ltd.
InterContinental Hotels Group Plc
Facebook, Inc.

Corporate governance standaarden in Azië

OMRON Corp.

⁹ Bron: Robeco

Goed ondernemingsbestuur

AkzoNobel
DSM
Heineken Holding
KPN
Unilever
Wolters Kluwer
Royal Dutch Shell
Takeda Pharmaceutical Co., Ltd.
Sun Hung Kai Properties Ltd.
Persimmon Plc
Royal Mail plc
Schneider Electric SA
Daiwa House Industry Co., Ltd.
Nissan Motor
Sumitomo Mitsui Financial Group, Inc.

Verantwoord belastingbeleid

Amgen
PayPal Holdings, Inc.
AstraZeneca Plc
Johnson & Johnson
Biogen IDEC, Inc.
RELX
SAP
Pearson
Pfizer
Nestlé

Cyber security

PayPal Holdings, Inc.
Reckitt Benckiser Group Plc
Booking Holdings, Inc.
Visa, Inc.
Worldpay, Inc.
Deutsche Telekom
Altice NV
Vodafone
Square, Inc.

Cultuur en toezicht in de bancaire sector

Wells Fargo & Co.
HSBC
ING Groep NV
De Volksbank NV
Barclays Plc
JPMorgan Chase & Co., Inc.
Citigroup, Inc.
Bank of America Corp.
BNP Paribas SA

9.5. Lijst van ondernemingen; Normatieve Dialogen

	Onderneming	Vestigingsplaats	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1	AbbVie, Inc.	Verenigde Staten	15-1-2019	Corruptie
2	Amazon.com, Inc.	Verenigde Staten	15-1-2019	Arbeidsnormen
3	America Movil SAB	Mexico	15-7-2018	Arbeidsnormen
4	Anglo American plc	Verenigd Koninkrijk	15-7-2018	Mensenrechten
	Anglo American plc	Verenigd Koninkrijk	15-7-2018	Milieu
5	Anheuser-Busch InBev	België	14-3-2019	Arbeidsnormen
6	Bayer AG	Duitsland	13-3-2019	Corruptie
7	Biogen Inc.	Verenigde Staten	15-1-2019	Corruptie
8	BP Plc	Verenigd Koninkrijk	21-3-2019	Mensenrechten
9	CaixaBank SA	Spanje	15-7-2018	Corruptie
10	China Petroleum & Chemical Corp.	China	14-3-2019	Corruptie
11	Commonwealth Bank of Australia	Australië	15-10-2018	Corruptie
12	Danske Bank A/S	Denemarken	15-10-2018	Corruptie
13	Deutsche Bank AG	Duitsland	15-3-2019	Corruptie
14	Deutsche Post AG	Duitsland	15-7-2018	Arbeidsnormen
15	Enagas SA	Spanje	15-1-2019	Mensenrechten
16	Eni S.p.A.	Italië	15-3-2019	Milieu
	Eni S.p.A.	Italië	15-3-2019	Arbeidsnormen
	Eni S.p.A.	Italië	15-3-2019	Corruptie
17	Entergy Corporation	Verenigde Staten	15-7-2017	Milieu
18	Exxon Mobil Corp.	Verenigde Staten	15-7-2017	Milieu
19	Facebook, Inc.	Verenigde Staten	28-3-2019	Mensenrechten
20	Glencore plc	Verenigd Koninkrijk	15-7-2018	Mensenrechten
	Glencore plc	Verenigd Koninkrijk	15-7-2018	Milieu
	Glencore plc	Verenigd Koninkrijk	15-7-2018	Arbeidsnormen
21	Mitsubishi Corporation	Japan	15-10-2018	Mensenrechten
22	National Australia Bank Limited	Australië	15-7-2018	Corruptie
23	NextEra Energy, Inc.	Verenigde Staten	15-1-2019	Milieu
24	NIKE, Inc.	Verenigde Staten	15-7-2018	Mensenrechten
25	Nordea Bank AB	Zweden	15-7-2018	Corruptie
26	Nutrien	Canada	15-7-2018	Mensenrechten
27	Petróleos Mexicanos SA	Mexico	15-7-2018	Milieu
28	Petroperu SA	Peru	15-7-2018	Milieu
29	Sanofi	Frankrijk	20-3-2019	Corruptie
30	Snam S.p.A.	Italië	15-1-2019	Mensenrechten
31	Sumitomo Chemical Co., Ltd.	Japan	15-10-2018	Milieu
32	Total SA	Frankrijk	15-10-2018	Milieu
33	Weyerhaeuser Co.	Verenigde Staten	15-3-2019	Mensenrechten

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management; opgesteld in juli 2019. Meer weten? Neem dan contact op met uw fondsmanager of account CIO.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.